НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Економічний факультет

ПОГОДЖЕНО	**ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ**
Декан	**Завідувач кафедри**
Економічного факультету	**готельно-ресторанної справи та туризму**
_____ **Андрій МУЗИЧЕНКО**	_____ **Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО**
(підпис)	(підпис)
«____» _____ 2026 р.	«____» _____ 2026 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Розвиток водного туризму на Дніпрі та його протоках»

Спеціальність 242 Туризм і рекреація

Освітня програма Бакалавр

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
к.е.н., доцент _____ **Ірина КУДІНОВА**

Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи
к.е.н., доцент _____ **Ірина КУДІНОВА**

Виконала _____ **Софія ПІЩАНА**

КИЇВ – 2026

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
готельно-ресторанної справи та туризму

д.е.н., професор_____ Світлана Мельниченко
(підпис)
«____» _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я
до виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи
здобувачу вищої освіти

Піщаній Софії Віталіївні

Спеціальність: 242 «Туризм і рекреація»
Освітня програма: «Туризм»
Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи: **Розвиток водного туризму на Дніпрі та його протоках**

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 22.10.2025 р. № 2445 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру до: 10.05.2026 р.

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: законодавчі та нормативні акти України у сфері туризму, водокористування та охорони довкілля; наукові праці зарубіжних і вітчизняних авторів із питань водного туризму, рекреації та сталого розвитку; матеріали науково-практичних конференцій; статистичні дані щодо туристичних потоків; аналітичні звіти туристичних організацій; результати власних соціологічних опитувань туристів та працівників туристичних підприємств, що працюють у сегменті водного туризму.

Об’єкт дослідження - процес розвитку водного туризму на річці Дніпро та її протоках.

Предмет дослідження - методичні, організаційні та практичні підходи до розвитку та удосконалення водного туризму на Дніпрі та його протоках.

Мета дослідження - розробити та обґрунтувати методичні, організаційні і практичні засади розвитку водного туризму на Дніпрі та його протоках.

Перелік завдань, які повинен виконати здобувач вищої освіти для досягнення поставленої мети:

- проаналізувати зарубіжні та вітчизняні джерела, інтернет-ресурси щодо сутності водного туризму, його видів та умов розвитку на річкових маршрутах;
- визначити теоретико-методологічні підходи до оцінювання туристично-рекреаційного потенціалу Дніпра та його проток;
- з'ясувати особливості організації водних туристичних маршрутів і фактори, що впливають на їх розвиток;
- провести аналіз природних, інфраструктурних і соціально-економічних передумов розвитку водного туризму на Дніпрі;
- оцінити сучасний стан інфраструктурного забезпечення водних туристичних маршрутів (причали, прокат спорядження, безпека, сервіс);
- дослідити попит на послуги водного туризму та актуальні тенденції його розвитку в Україні;
- запропонувати стратегічні напрями розвитку водного туризму на Дніпрі та його протоках;
- обґрунтувати запропоновані заходи та оцінити їх можливий вплив на соціально-економічний розвиток території.

Дата видачі завдання: "10" листопада 2025 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи к.е.н., доцент _____ **Ірина КУДІНОВА**

(підпис) (прізвище та ініціали)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Етапи підготовки та захисту кваліфікаційної бакалаврської роботи	Термін виконання	Примітки (фактично виконано)
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи, підготовка завдання, складання плану, консультації з проведення дослідження	1 вересня - 30 вересня 2025 р.	виконано
2.	Підготовка та видача завдання	1 жовтня - 1 грудня 2025 р.	виконано
3.	Підготовка першого розділу роботи	1 грудня 2025 р. - 1 лютого 2026 р.	виконано
4.	Підготовка другого розділу роботи	2 лютого - 30 березня 2026 р.	виконано
5.	Підготовка третього розділу роботи	1 квітня - 1 травня 2026 р.	виконано
6.	Підготовка висновків, списку використаних джерел та додатків. Оформлення роботи відповідно до встановлених вимог, передача на перевірку керівникові.	1-5 травня 2026 р.	виконано
7.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	5-10 травня 2026 р.	виконано
8.	Перевірка роботи на академічний плагіат	11-15 травня 2026 р.	виконано
9.	Отримання відгуку керівника роботи	15-16 травня 2026 р.	виконано
10.	Отримання зовнішньої рецензії	16-17 травня 2026 р.	виконано
11.	Подача роботи на кафедру	18 травня 2026 р.	виконано
12.	Підготовка доповіді і презентації. Попередній розгляд та захист на випусковій кафедрі	18-20 травня 2026 р.	виконано
13.	Допуск бакалаврської кваліфікаційної роботи до захисту завідувачем кафедри	20 травня - 25 травня 2026 р.	виконано
14.	Захист роботи перед екзаменаційною комісією	відповідно до графіку	виконано

РЕФЕРАТ

Піщана С. В. «Розвиток водного туризму на Дніпрі та його протоках»: бакалавр. робота : спец. 242 «Туризм» / Софія Віталіївна Піщана; НУБіП України; кафедра готельно-ресторанної справи та туризму; керівник Кудінова І.П., к.е.н., доц. – Київ, 2026. – 82 с.

Анотація. У першому розділі роботи було проведено теоретичне дослідження сутності водного туризму та його ролі у розвитку активних видів рекреації. Розглянуто наукові підходи до визначення понять «активний туризм» та «водний туризм», охарактеризовано основні риси водного туризму, його значення для розвитку туристичної діяльності та використання природно-ресурсного потенціалу територій. У другому розділі досліджено класифікацію видів водного туризму та особливості їх організації на річкових маршрутах. Проаналізовано основні підходи до поділу водного туризму за метою подорожі, типом плавзасобів, рівнем складності маршрутів та формою організації туристичних подорожей, а також визначено специфіку організації водних туристичних маршрутів. У роботі визначено, що водний туризм є важливим напрямом розвитку активного відпочинку, який поєднує рекреаційні, пізнавальні та спортивні елементи. Його розвиток сприяє підвищенню туристичної привабливості територій, формуванню нових туристичних продуктів та ефективному використанню природних ресурсів.

Ключові слова: водний туризм, активний туризм, рекреація, туристичні маршрути, класифікація водного туризму, організація туризму.

ЗМІСТ

ВСТУП……8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ……..11
1.1. Сутність водного туризму та його роль у розвитку активних видів рекреації…….11
1.2. Класифікація видів водного туризму та особливості їх організації на річкових маршрутах……..19
1.3. Методичні підходи до оцінювання туристичного потенціалу Дніпра та його проток для розвитку водних маршрутів……..23
Розділ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ……...28
2.1. Оцінка природних та рекреаційних ресурсів Дніпра і проток для організації водних туристичних маршрутів……28
2.2. Аналіз інфраструктурного забезпечення водного туризму (маршрути, причали, прокат спорядження, безпека)……..39
2.3. Дослідження попиту та актуальних тенденцій розвитку водного туризму в регіоні.……47
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ……...54
3.1. Напрями удосконалення інфраструктури та сервісного забезпечення водних туристичних маршрутів……54
3.2. Розроблення стратегічних заходів щодо популяризації водного туризму…57
3.3. Оцінка очікуваного впливу реалізації запропонованих заходів на соціально-економічний розвиток територій..……62
ВИСНОВКИ……...68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..71
ДОДАТКИ……..77

ВСТУП

Розвиток туризму сьогодні є одним із ключових чинників економічного зростання та соціального розвитку регіонів і країни загалом. Особливе місце серед різних форм активного відпочинку займає водний туризм, який поєднує оздоровчий ефект, безпечне пересування водними шляхами та залучення туристів до природних і культурно-історичних ресурсів територій. В Україні водний туризм має значний потенціал завдяки природному розмаїттю річок, озер і каналів, наявності історико-культурних пам’яток уздовж водних шляхів, а також сформованих туристичних центрів у центральних та південних регіонах країни. Зокрема, річка Дніпро та її протоки мають унікальні умови для організації сплавів, екскурсійних маршрутів і рекреаційних зон, що робить їх привабливими для туристів різного рівня підготовки.

Проте сучасна інфраструктура для водного туризму є фрагментарною, недостатньо систематизованою та не завжди відповідає сучасним стандартам безпеки та комфорту. Відсутність класифікації маршрутів за рівнем складності, довжиною та наявністю рекреаційних точок, недостатній розвиток марин і причалів, нестача сервісів прокату спорядження та обмежена цифровізація маршрутизованих річкових шляхів обмежують туристичну привабливість і роблять організацію подорожей складною для масового туриста.

Актуальність теми обумовлена необхідністю розробки комплексної стратегії розвитку водного туризму на Дніпрі та його протоках, що дозволить підвищити туристичну привабливість регіону, стимулювати розвиток малого бізнесу, створити нові робочі місця, оптимізувати використання природних ресурсів і забезпечити безпеку туристів. Вітчизняні наукові джерела приділяють увагу окремим аспектам водного туризму, таким як локальні маршрути, сервісна інфраструктура та рекреаційні зони, проте питання систематизації маршрутів, інтеграції локальних ініціатив у національні та міжнародні туристичні мережі, а також оцінки соціально-економічного ефекту залишаються недостатньо розробленими. Зарубіжні дослідження та практики розвитку водного туризму у

Європі дозволяють визначити ефективні підходи до класифікації маршрутів, розвитку інфраструктури, цифровізації та маркетингового просування туристичних продуктів.

Метою роботи є комплексна оцінка сучасного стану водного туризму на Дніпрі та його протоках та розробка стратегічних напрямів його розвитку з прогнозом соціально-економічного ефекту від реалізації пропозицій.

Для досягнення поставленої мети у роботі вирішено наступні **завдання**:

- проаналізувати поняття, класифікацію та особливості водного туризму, визначити основні види та напрями його розвитку;

- дослідити теоретико-методологічні підходи до організації водних маршрутів і оцінки їх ефективності, враховуючи міжнародний досвід і сучасні стандарти безпеки;

- оцінити інфраструктурні, природні та соціально-економічні передумови розвитку водного туризму на Дніпрі, включаючи наявність річкових ресурсів, транспортних шляхів та сервісних об’єктів;

- здійснити загальну характеристику розвитку водного туризму на Дніпрі та його протоках, визначити ключові проблеми та перспективні напрямки розвитку;

- провести оцінювання існуючої туристичної інфраструктури та сервісів, включаючи довжину маршрутів, марини, причали та прокатні пункти;

- розробити рекомендації щодо класифікації маршрутів, розвитку інфраструктури, сервісів прокату, цифрових платформ та маркетингового просування;

- оцінити очікуваний соціально-економічний ефект від реалізації запропонованих заходів, включаючи доходи місцевих громад, створення робочих місць та покращення соціальної інфраструктури.

Об’єктом дослідження є водний туризм на Дніпрі та його протоках, туристична інфраструктура і природні ресурси, що використовуються для організації маршрутів, а предметом - економічні, соціальні та організаційні аспекти розвитку водного туризму, оцінка ефективності функціонування

туристичних маршрутів і сервісів.

Предметом дослідження є методичні та практичні підходи до розвитку водного туризму в Україні.

Інформаційною базою для дослідження є законодавчі та нормативні акти, наукові джерела, статистичні дані, матеріали туристичних організацій, мережа Інтернет та інформаційні системи

У роботі використано комплекс методів, серед яких економіко-статистичний аналіз, порівняльний аналіз міжнародного досвіду, прогнозування туристичних потоків, розрахунок економічного ефекту та моделювання окупності інвестицій. Джерельну базу становлять наукові публікації Колотухи О.В., Головні О., Мацюк О., Скаржаускене А., офіційні дані органів місцевого самоврядування, статистика Державної служби статистики України, аналітичні матеріали туристичних асоціацій та міжнародні дослідження.

Практична цінність роботи полягає у розробці конкретних рекомендацій щодо розвитку водного туризму на Дніпрі та його протоках, формуванні системи маршрутів, розвитку сервісної і цифрової інфраструктури, підвищенні безпеки туристів, а також оцінки соціально-економічного ефекту від реалізації стратегії. Результати роботи можуть бути використані органами місцевого самоврядування, туристичними компаніями, інвесторами та дослідниками для планування і впровадження заходів розвитку водного туризму.

Апробація результатів роботи та публікації. Результати досліджень, які стали основою для написання кваліфікаційної роботи, були апробовані під час II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграційні процеси в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі», яка відбулася 12 березня 2026 року в Києві в НУБіП України (додаток А).

Кваліфікаційна робота викладена на 82 сторінках загального тексту. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 47 найменувань, містить 12 таблиць, 8 рисунків.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ

1.1. Сутність водного туризму та його роль у розвитку активних видів рекреації

У сучасних умовах трансформації туристичної сфери України, зростання попиту на здоровий спосіб життя та активні форми дозвілля, особливої актуальності набуває розвиток активних видів туризму, серед яких провідне місце займає водний туризм. З огляду на природно-ресурсний потенціал України, наявність розгалуженої річкової мережі, численних озер, водосховищ, лиманів та вихід до морів, водний туризм виступає не лише формою рекреаційної діяльності, а й важливим чинником регіонального розвитку, формування туристичних дестинацій і кластерів, підвищення конкурентоспроможності територій.

Крім того, розвиток водного туризму сприяє диверсифікації туристичного продукту, активізації місцевого підприємництва та ефективному використанню природно-рекреаційних ресурсів на засадах сталого розвитку.

Перш ніж розкрити сутність водного туризму, доцільно окреслити зміст поняття «активний туризм», у межах якого він функціонує. У працях О. Колотухи [17] підкреслюється, що активні види туризму формуються на перетині рекреаційної діяльності, фізичної культури та природокористування. Автор наголошує на термінологічній неоднозначності понять «активний туризм», «спортивний туризм», «пригодницький туризм», однак ключовою ознакою активного туризму визначає наявність фізичної активності туриста та взаємодію з природним середовищем.

Подібну позицію висловлюють П. Лівак, Ю. Полугін та А. Стешуць [43, с. 79-83], які трактують активну рекреацію як форму відновлення фізичних і психоемоційних ресурсів людини через рухову діяльність у природному середовищі. Активний туризм, на їхню думку, поєднує елементи спортивної діяльності, пізнання, пригодницького компоненту та оздоровлення.

У «Конспекті лекцій з дисципліни «Спеціалізований туризм (Активний туризм)» (за ред. Р. Яготіна та ін.) [36, с. 21] акцентується, що активний туризм передбачає переміщення туриста з використанням власних фізичних зусиль (пішохідні, гірські, велосипедні, водні маршрути), що формує його як окрему підсистему туристичної діяльності з відповідною інфраструктурою, системою безпеки та підготовкою кадрів.

Активний туризм – це форма туристичної діяльності, що базується на використанні природного середовища як простору для рухової активності, відновлення та розвитку особистості. Водний туризм є одним із найяскравіших проявів цього сегмента.

Водний туризм – це вид активного туризму, який передбачає здійснення подорожей, маршрутів та рекреаційної діяльності з використанням водних об’єктів та плавзасобів (байдарок, каяків, катамаранів, яхт, човнів тощо). Його зміст розкривається через поєднання фізичної активності, перебування у водному середовищі, пізнання природних ландшафтів та отримання емоційного досвіду.

М. Мальська та співавтори у збірнику «Водний туризм [20, с. 37]: національний та міжнародний досвід» підкреслюють, що водний туризм охоплює як масові форми (прогулянкове судноплавство, круїзи), так і спеціалізовані активні форми (рафтинг, каякінг, вітрильний спорт, веслування). Автори акцентують увагу на тому, що водний туризм має значний потенціал диверсифікації, оскільки може реалізовуватися на річках різної складності, у прибережних морських зонах, на озерах та штучних водоймах.

Згідно з дослідженнями М. Цепенди та співавторів [47, с. 20–28], водокористування у туристично-рекреаційній сфері має специфічні особливості: воно поєднує економічну, екологічну та соціальну складові. Автори розглядають туристично-рекреаційне водокористування як систему відносин щодо використання водних ресурсів для відпочинку, спорту, оздоровлення та туризму.

Сутність водного туризму проявляється у таких ключових характеристиках рис. 1.1.

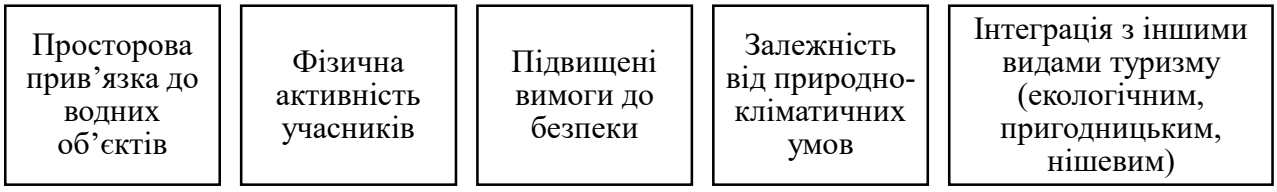

Рис. 1.1. Ключові характеристики водного туризму [20, 47]

На рисунку відображено ключові характеристики, через які розкривається сутність водного туризму як специфічного виду активної рекреаційної діяльності. У сукупності вони формують цілісне уявлення про його природу, організаційні особливості та функціональне значення в системі туризму.

Г. Щука [34, с. 8-44], досліджуючи концептуальні питання нішевого туризму, зазначає, що нішеві види туризму орієнтовані на специфічні інтереси окремих груп споживачів. Водний туризм, особливо у формах рафтингу, яхтингу, каякінгу чи SUP-серфінгу, може розглядатися як нішевий продукт, орієнтований на активну аудиторію з підвищеними вимогами до емоційності та унікальності досвіду.

Нішевість водного туризму проявляється у спеціалізації маршрутів (гірські річки, сплави певної категорії складності), у формуванні тематичних турів (фото-сплави, екологічні експедиції), а також у поєднанні з гастрономічними, етнокультурними чи фестивальними програмами.

На прикладі Полтавської області В. Єрмаков, С. Сарнавський та Ю. Помаз [14] доводять, що водні об'єкти регіону (річки Ворскла, Псел, Сула, численні ставки та водосховища) формують основу для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності. Автори підкреслюють, що раціональне використання водних ресурсів потребує поєднання екологічних обмежень із економічними інтересами громади.

Водні ресурси виступають природною передумовою створення туристичних дестинацій. За О. Саковською [28], рекреаційна діяльність є каталізатором розвитку туристичних дестинацій, оскільки стимулює розвиток інфраструктури, малого та середнього бізнесу, сфери послуг, формує позитивний імідж території.

Соціально-економічні наслідки розвитку водного туризму представимо на рис. 1.2.

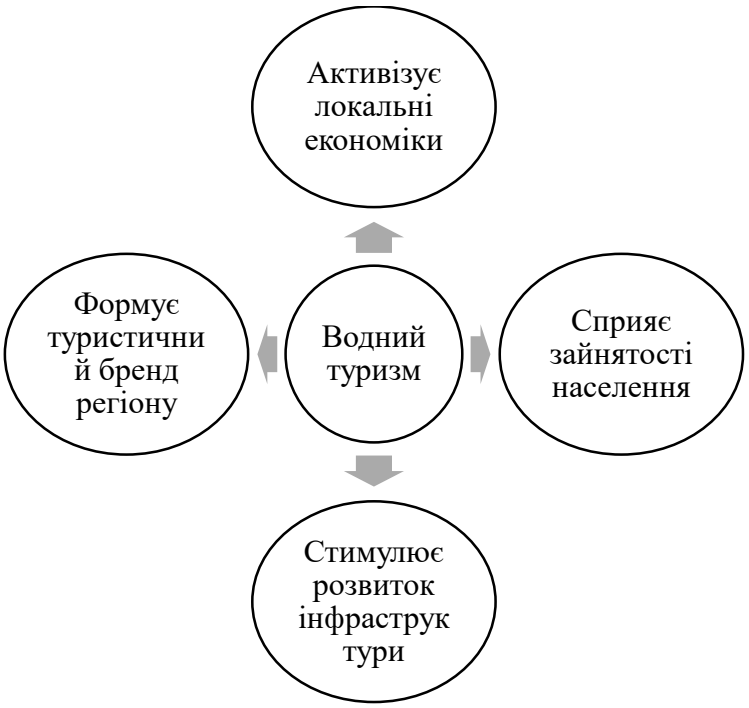

Рис. 1.2. Соціально-економічні наслідки розвитку водного туризму [28]

На рисунку відображено соціально-економічні наслідки розвитку водного туризму для території, які проявляються комплексно та взаємопов'язано. Насамперед водний туризм виступає чинником активізації локальної економіки. Організація сплавів, прогулянкових маршрутів, прокату плавзасобів, екскурсійних програм та супутніх послуг формує попит на товари й сервіси місцевого рівня. Туристи користуються послугами перевезення, харчування, проживання, купують продукцію місцевих виробників, що забезпечує циркуляцію фінансових ресурсів у межах громади

Кластерний підхід до розвитку водного туризму сьогодні розглядається як один із найбільш перспективних механізмів ефективної організації туристичної діяльності на регіональному рівні. Йдеться не просто про співпрацю окремих підприємців чи установ, а про формування цілісної системи взаємодії, у межах якої всі учасники туристичного процесу працюють узгоджено, доповнюючи одне одного. У своїх дослідженнях Н. С. Корома [15, с. 106–111], аналізуючи можливості створення рекреаційних кластерів із водного туризму на Сумщині,

підкреслює, що саме кластеризація дозволяє об’єднати ресурси, досвід і потенціал органів місцевої влади, бізнесу та громадських ініціатив. Такий підхід дає змогу не лише ефективніше використовувати водні ресурси, а й уникати хаотичного розвитку, який часто призводить до екологічних проблем або нераціонального використання території.

Кластер у сфері водного туризму – це, по суті, мережа взаємопов’язаних суб’єктів: туроператорів, прокатних пунктів, готельно-ресторанних комплексів, транспортних компаній, закладів освіти, спортивних організацій, органів місцевого самоврядування. Кожен із них виконує власну функцію, але водночас є частиною єдиного механізму. Наприклад, навчальні заклади можуть готувати фахівців з організації активного відпочинку, бізнес забезпечує матеріально-технічну базу та сервіс, а місцева влада створює нормативні й інфраструктурні умови. У результаті формується синергія, яка підвищує якість туристичного продукту та конкурентоспроможність регіону.

Хоча В. Солодкий [29] у своїй роботі аналізує розвиток ІТ-кластерів в Україні, його висновки мають ширше значення. Автор доводить, що кластерний підхід сприяє інноваційності, концентрації знань і підвищенню стійкості галузі до кризових явищ. Якщо перенести цю логіку на сферу водного туризму, стає очевидним, що об’єднання зусиль різних учасників дозволяє швидше впроваджувати нові формати маршрутів, сучасні технології бронювання, цифрові системи навігації чи безпеки. Особливо актуальним це є в умовах післявоєнної відбудови України, коли прибережні та річкові території потребують не лише відновлення інфраструктури, а й формування нових економічних точок зростання. Водний туризм, організований на кластерних засадах, може стати одним із таких драйверів – створюючи робочі місця, залучаючи інвестиції та формуючи позитивний імідж територій.

Разом із тим розвиток водного туризму неможливо розглядати поза концепцією сталого розвитку. У монографії Н. Павліхи та співавторів [23, с. 58] наголошується, що сучасний туризм має розвиватися з урахуванням балансу економічних, соціальних та екологічних інтересів. Водний туризм у цьому

контексті є доволі чутливим сегментом: з одного боку, він активізує економіку, сприяє зайнятості та розвитку територій, а з іншого – може створювати суттєве навантаження на водні екосистеми. Неконтрольовані туристичні потоки, засмічення берегів, порушення природного гідрологічного режиму здатні завдати шкоди довкіллю, що в перспективі знижує привабливість самих локацій.

Саме тому сталий підхід до розвитку водного туризму передбачає системний екологічний моніторинг стану водних об'єктів, контроль за рівнем антропогенного навантаження, впровадження екологічних стандартів діяльності для туристичних операторів. Важливо не лише організувати маршрути, а й забезпечити їх безпечність для природи: облаштовувати спеціальні місця стоянок, дбати про утилізацію відходів, регламентувати кількість учасників на певних ділянках. Не менш значущою є екологічна освіта туристів. Перебуваючи безпосередньо в природному середовищі, людина гостріше усвідомлює його цінність і вразливість. Якщо правильно організувати інформаційну роботу, водний туризм може стати не лише формою відпочинку, а й засобом формування екологічної культури.

Соціальну роль водного туризму представимо на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Соціальна роль водного туризму [23, с. 58]

На рисунку відображено соціальну та роль водного туризму, яка проявляється комплексно й охоплює як суспільні, так і господарські аспекти розвитку територій. Водний туризм постає не лише формою активного відпочинку, а й важливим соціальним явищем, що впливає на стиль життя населення, формує нові поведінкові орієнтири та створює додаткові можливості для економічного зростання регіонів.

Економічне значення водного туризму також є вагомим і багатовимірним.

Його розвиток створює додану вартість у регіоні через організацію маршрутів, надання послуг прокату спорядження, інструкторський супровід, проживання та харчування туристів. Навколо водного туризму поступово формується мережа малого бізнесу – від невеликих гостьових садиб і кафе до спеціалізованих магазинів спорядження та сервісних центрів. Це особливо важливо для сільських і прибережних територій, де альтернативні джерела доходу можуть бути обмеженими.

Крім того, розвиток водного туризму здатний залучати інвестиції в інфраструктуру – облаштування причалів, кемпінгів, зон відпочинку, туристично-інформаційних центрів. Інвестори зацікавлені в територіях із стабільним туристичним потоком і чіткою стратегією розвитку. У результаті формується мультиплікативний ефект: активізація туристичної діяльності стимулює розвиток транспорту, сфери харчування, торгівлі, послуг зв'язку та інших суміжних галузей. Кожна гривня, витрачена туристом, «працює» в економіці регіону кілька разів, створюючи додаткові доходи та робочі місця [23, с. 58].

Водний туризм сьогодні дедалі частіше розглядають не просто як один із напрямів активного відпочинку, а як важливий чинник розвитку всієї системи активної рекреації. У її структурі він виконує своєрідну інтеграційну функцію, адже поєднує в собі одразу кілька складових – фізичну активність, пізнання нових територій, повноцінний відпочинок і живе спілкування між людьми. На відміну від багатьох інших видів активного туризму, водний має особливу атмосферу. Перебування на воді створює відчуття свободи, змінює сприйняття простору, дає можливість побачити знайомі ландшафти з іншого ракурсу. Додатковий емоційний компонент пов'язаний із подоланням природних перешкод – течії, перекатів, вітру – а також із необхідністю працювати в команді. Саме ця взаємозалежність учасників маршруту часто формує відчуття згуртованості та спільної відповідальності.

У контексті розвитку туристичної сфери водний туризм відкриває нові можливості для територій. Дослідники відзначають, що його активізація сприяє

диверсифікації туристичного продукту. Регіони, які раніше асоціювалися лише з пляжним відпочинком або екскурсійними маршрутами, отримують шанс запропонувати нові формати – сплави, каякінг, вітрильні подорожі, річкові експедиції. Це робить туристичну пропозицію більш різноманітною та привабливою для різних категорій відвідувачів.

Крім того, водний туризм може позитивно впливати на тривалість туристичного сезону. Якщо грамотно організувати інфраструктуру та безпеку, активний відпочинок на воді можливий не лише в пікові літні місяці, а й у міжсезоння. Весняні сплави під час повноводдя чи осінні маршрути в період м'якої погоди дозволяють розширити часові межі туристичної активності, що, своєю чергою, забезпечує стабільніші доходи для місцевого бізнесу [23, с. 59].

Для багатьох територій розвиток водного туризму стає джерелом формування конкурентних переваг. Річки, озера, водосховища або морські узбережжя перестають бути лише природними об'єктами – вони перетворюються на основу туристичного бренду регіону. Наявність добре розроблених маршрутів, безпечної інфраструктури, професійного супроводу та якісного сервісу підвищує впізнаваність території та зміцнює її позиції на внутрішньому й міжнародному ринку. У цьому контексті водний туризм також сприяє інтеграції України у міжнародний туристичний простір. Участь у транскордонних маршрутах, організація міжнародних змагань або фестивалів на воді, співпраця з іноземними туристичними операторами створюють умови для активнішого включення країни в глобальні туристичні процеси.

Узагальнюючи, можна сказати, що водний туризм є багатовимірним явищем, у якому тісно переплітаються природно-ресурсна, соціальна, економічна й екологічна складові. Його сутність полягає не лише у пересуванні водними об'єктами за допомогою плавзасобів, а у створенні комплексного рекреаційного досвіду. Це і фізичне відновлення через рухову активність, і емоційне збагачення через безпосередній контакт із природою, і пізнання довкілля – його ландшафтів, екосистем, історико-культурних об'єктів, розташованих уздовж маршрутів.

У системі активних видів рекреації водний туризм відіграє стратегічну роль. Він здатний стимулювати розвиток територій, активізувати підприємницьку діяльність, формувати нові туристичні продукти та водночас сприяти більш відповідальному ставленню до природних ресурсів. За умови впровадження кластерного підходу, дотримання екологічних стандартів і використання сучасних управлінських моделей водний туризм може стати одним із ключових напрямів відродження та модернізації туристичної галузі України. Йдеться не лише про економічний ефект, а й про підвищення якості життя населення, формування культури активного дозвілля та збереження природної спадщини для майбутніх поколінь.

1.2. Класифікація видів водного туризму та особливості їх організації на річкових маршрутах

Водний туризм є одним із найбільш різноманітних і водночас складних у плані організації видів активної туристичної діяльності. У наукових працях з організації туризму, зокрема у конспектах лекцій О. С. Андрущенко [1, с. 43], А. О. Дергоусової та Г. М. Зайкіної [7, с. 21], а також у навчальному посібнику В. В. Джинджояна, Н. А. Горожанкіної, З. В. Бойко [10, с. 108], наголошується, що будь-який вид туризму доцільно розглядати крізь призму класифікаційних ознак: за метою подорожі, характером пересування, рівнем складності, тривалістю, складом учасників, формою організації та ресурсною базою. У цьому контексті водний туризм займає особливе місце, оскільки поєднує в собі ознаки спортивного, рекреаційного, пригодницького та навіть пізнавального туризму.

У працях В. Ф. Кифяка [16] підкреслюється, що класифікація туристичної діяльності повинна ґрунтуватися на системності та враховувати як мотиваційний аспект, так і спосіб організації маршруту. З цієї позиції водний туризм можна розглядати як окремий підвид активного туризму, у межах якого пересування здійснюється водними об’єктами за допомогою різних плавзасобів.

Ю. А. Грабовський, О. В. Скалій та Т. В. Скалій [5] у своїй праці,

присвяченій водному туризму, зазначають, що його доцільно поділяти залежно від типу водойми (річковий, озерний, морський), типу плавзасобу (байдарковий, каяковий, катамаранний, рафтинговий, вітрильний), а також за рівнем складності маршруту. Особливої уваги вони надають спортивній класифікації маршрутів, де враховуються характеристики течії, наявність порогів, перепад висот, технічна складність проходження перешкод.

Якщо узагальнити підходи, викладені у вітчизняних джерелах, можна виділити кілька основних напрямів класифікації водного туризму рис. 1.4.

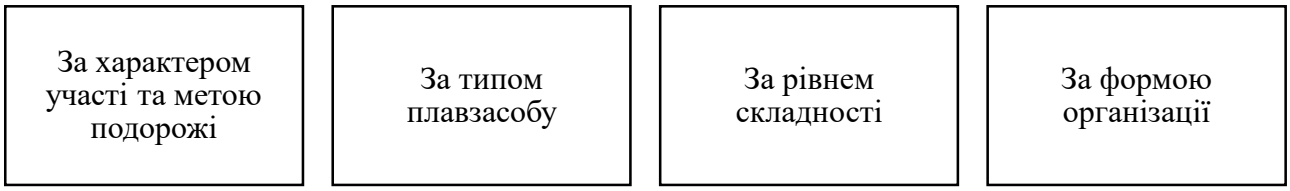

Рис. 1.4. Основні напрямки класифікації водного туризму [5]

По-перше, за характером участі та метою подорожі розрізняють спортивний, рекреаційний (оздоровчий), пізнавальний та пригодницький водний туризм. Спортивний водний туризм передбачає проходження маршрутів певної категорії складності, виконання нормативів, участь у змаганнях. Рекреаційний має на меті відпочинок, відновлення фізичних і психологічних сил, зазвичай проходить на нескладних ділянках річок. Пізнавальний поєднує сплав із вивченням природних і культурних об’єктів. Пригодницький акцентує увагу на емоціях, екстримі, новизні досвіду.

По-друге, за типом плавзасобу виділяють байдарковий, каяковий, канойний, катамаранний, рафтинговий, вітрильний туризм. Кожен із цих різновидів має власну специфіку організації, вимоги до спорядження та підготовки учасників. Наприклад, рафтинг зазвичай здійснюється на гірських річках із швидкою течією та потребує професійного інструктора. Байдаркові маршрути можуть бути як спортивними, так і рекреаційними.

По-третє, за рівнем складності маршрути поділяються на категорійні та некатегорійні. Відповідно до підходів, викладених у навчальному посібнику Т. І.

Лясоти [18, с. 63], категорійність визначається з урахуванням технічної складності, довжини маршруту, автономності, кількості та характеру перешкод. У спортивному туризмі прийнято виділяти кілька категорій складності – від найпростіших до екстремальних.

По-четверте, за формою організації водний туризм може бути самодіяльним і організованим. Самодіяльний передбачає самостійне планування маршруту та забезпечення спорядженням. Організований здійснюється туроператорами або спеціалізованими клубами, що беруть на себе відповідальність за безпеку та логістику.

Річкові маршрути мають свою специфіку, яка суттєво відрізняє їх від морських чи озерних. У статті О. Головні [4] підкреслюється, що організація проходження маршруту по воді вимагає попереднього детального аналізу гідрологічних характеристик річки: швидкості течії, сезонних коливань рівня води, наявності перекатів, порогів, гребель, штучних перешкод.

Річка – це динамічна система, її стан змінюється залежно від погодних умов, пори року, антропогенного впливу. Тому першим етапом організації маршруту є збір і аналіз інформації про водний об’єкт. Важливо враховувати не лише фізичні параметри, а й екологічний стан, можливість облаштування місць для стоянок, доступність під’їздів для транспорту.

Відповідно до Наказу Міністерства молоді та спорту України від 02.01.2024 № 14 «Про затвердження Типового положення про організацію безпечних маршрутів для пішохідного, велосипедного, водного туризму» [25], при організації водних маршрутів обов’язковим є забезпечення безпеки учасників. Це включає розроблення паспорта маршруту, визначення категорії складності, наявність плану евакуації, інструктаж з техніки безпеки, перевірку спорядження та страхування учасників.

Організація річкового маршруту передбачає кілька ключових етапів. Спочатку здійснюється проектування маршруту: визначається початкова і кінцева точки, протяжність, орієнтовна тривалість проходження, місця ночівлі. Далі проводиться підбір групи з урахуванням фізичної підготовки учасників. Для

складних маршрутів обов’язковою є наявність керівника групи з відповідною кваліфікацією.

Важливою складовою є матеріально-технічне забезпечення. До нього належать плавзасоби, рятувальні жилети, каски (для гірських річок), герметичні мішки, засоби зв’язку, аптечка. У працях Ю. Грабовського та співавторів [5] підкреслюється, що якість спорядження безпосередньо впливає на безпеку та успішність проходження маршруту.

Особливу увагу слід приділяти організації побуту на маршруті. Річкові подорожі часто передбачають автономність, тому важливо правильно розрахувати запаси продуктів, води (якщо вона непридатна для пиття без очищення), пального для приготування їжі. Не менш важливим є дотримання екологічних норм – принципу «не залишай слідів», правильна утилізація відходів, мінімізація впливу на прибережні екосистеми.

Безпека є центральним елементом організації водного туризму. За словами дослідників, ризики на воді пов’язані не лише з природними перешкодами, а й з людським фактором: недосвідченістю, перевтомою, недотриманням інструкцій.

На річкових маршрутах особливо небезпечними можуть бути пороги, водоспади, завали з повалених дерев, греблі. Тому перед їх проходженням здійснюється розвідка берега, визначається траєкторія руху, розподіляються ролі в команді. У складних випадках застосовується обнос – перенесення плавзасобів суходолом.

Важливо також враховувати погодні умови. Раптове підвищення рівня води після дощів може суттєво змінити характер течії. Тому організатори повинні відстежувати прогнози погоди та мати резервний план дій [5].

Байдаркові та каякові маршрути найчастіше використовуються для поєднання спортивного й пізнавального компонентів. Вони дозволяють проходити вузькі й звивисті ділянки річок, що робить їх придатними для екотуризму.

Рафтинг здебільшого орієнтований на гірські річки з вираженою течією. Організація таких маршрутів передбачає обов’язкову участь інструктора, чітку

командну координацію та підвищені заходи безпеки.

Катамаранний туризм часто застосовується на довших маршрутах середньої складності. Катамарани більш стійкі, що робить їх придатними для групових подорожей.

Вітрильний туризм на річках менш поширений через обмежену ширину русла та змінний вітер, однак на великих водних артеріях він може стати перспективним напрямом [5].

Таким чином, класифікація видів водного туризму ґрунтується на комплексі ознак – від мети подорожі до технічних характеристик маршруту. Річкові маршрути мають свою специфіку, пов’язану з гідрологічними умовами, необхідністю ретельного планування та підвищеними вимогами до безпеки.

Організація водного туризму на річках потребує системного підходу, що поєднує знання з туризмознавства, спортивної підготовки, екології та менеджменту. За умови дотримання нормативних вимог, впровадження сучасних стандартів безпеки та раціонального використання природних ресурсів водний туризм може стати не лише популярною формою активної рекреації, а й важливим чинником сталого розвитку територій.

1.3. Методичні підходи до оцінювання туристичного потенціалу Дніпра та його проток для розвитку водних маршрутів

Оцінювання туристичного потенціалу великої річки, такої як Дніпро, не може обмежуватися простим переліком природних чи історико-культурних об’єктів. Йдеться про складний багаторівневий процес, який поєднує аналіз ресурсної бази, інфраструктурних можливостей, екологічного стану, соціально-економічних умов і управлінських механізмів. У наукових працях українських дослідників – І. В. Єрко [12, с. 41], Ю. О. Юхновської [35, с. 54-59], М. Мальської, Н. Паньків [19, с. 204], Г. Машіки, Р. Пічкаря [22, с. 20-23], а також у дослідженнях О. Музиченко-Козловської, А. Симака [44, с. 69-74], Т. Бута та О. Корнієнко [38, с. 280-295] – підкреслюється, що туристичний потенціал території

є інтегральною категорією. Він формується під впливом природних, історико-культурних, соціальних, економічних та інституційних чинників.

У випадку Дніпра та його проток це питання набуває особливої актуальності. Річка є не лише найбільшою водною артерією України, а й простором із колосальним рекреаційним, культурним і символічним значенням. Тому методичні підходи до оцінювання її туристичного потенціалу повинні бути комплексними, системними та адаптованими до специфіки водних маршрутів.

У підручнику М. Мальської та Н. Паньків [19, с. 204] туристично-ресурсний потенціал території визначається як сукупність природних, історико-культурних, соціально-економічних і інфраструктурних ресурсів, які можуть бути використані для формування туристичного продукту. Важливою є не лише наявність ресурсів, а й рівень їх освоєння, доступності та конкурентоспроможності.

Ю. О. Юхновська [35, с. 54-59] у своїх дослідженнях наголошує, що оцінювання туристичного потенціалу повинно здійснюватися з урахуванням трьох ключових блоків: ресурсного, інфраструктурного та управлінського. Саме їх поєднання визначає реальні можливості розвитку туризму на конкретній території.

Стосовно Дніпра ці блоки можна деталізувати. Ресурсний блок включає природні характеристики річки (ширина, глибина, швидкість течії, ландшафтне оточення), біорізноманіття, наявність островів, заток, заплавних лісів. Окреме місце займають історико-культурні об’єкти, розташовані вздовж берегів: давні міста, археологічні пам’ятки, козацькі місця, промислові об’єкти, що можуть бути інтегровані в екскурсійні маршрути.

Інфраструктурний блок охоплює наявність причалів, туристичних баз, прокатних пунктів, транспортної доступності, засобів розміщення та харчування. Управлінський – нормативно-правову базу, стратегічні документи розвитку туризму, координацію між громадами та приватним сектором.

У наукових джерелах виділяють кілька основних методичних підходів рис. 1.5.

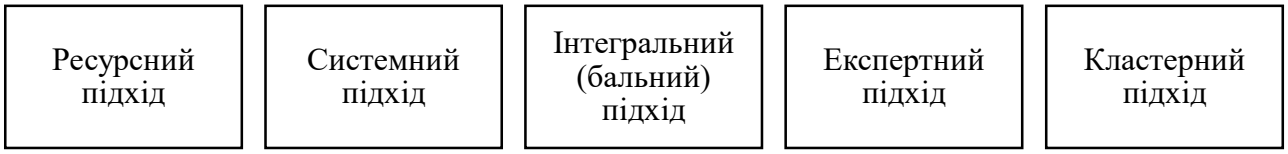

Рис. 1.5. Основні методичні підходи

Ресурсний підхід передбачає інвентаризацію та якісну характеристику всіх наявних ресурсів. І. В. Єрко [12, с. 41] підкреслює, що початковим етапом оцінювання є визначення обсягу й структури рекреаційних ресурсів регіону, їх просторового розміщення та можливостей використання. Для Дніпра це означає детальний аналіз гідрологічних показників, рекреаційної привабливості берегових зон, наявності мальовничих ділянок, придатних для організації стоянок і кемпінгів.

Системний підхід, про який пишуть Г. Машіка та Р. Пічкарь [22, с. 20-23], розглядає туристичний потенціал як відкриту систему, що функціонує у взаємодії з економічним і соціальним середовищем. У випадку Дніпра важливо враховувати вплив урбанізованих територій, промислових підприємств, транспортних вузлів, а також екологічні обмеження. Туристичний потенціал не існує ізольовано – він залежить від стану довкілля, рівня благоустрою прибережних територій, безпеки.

Інтегральний (бальний) підхід передбачає кількісну оцінку окремих компонентів із подальшим узагальненням результатів у вигляді інтегрального показника. У працях О. Музиченко-Козловської та А. Симака [44, с. 69-74] наголошується, що такий підхід дозволяє порівнювати різні території між собою. Для оцінювання потенціалу Дніпра можна використовувати шкалу, де окремо оцінюються природні ресурси, інфраструктура, екологічний стан, транспортна доступність, імідж території.

Експертний підхід ґрунтується на залученні фахівців – туризмознавців, екологів, гідрологів, представників бізнесу. Він дозволяє врахувати специфічні особливості території, які складно формалізувати. Наприклад, унікальність певних проток Дніпра або їхня придатність для різних видів водного туризму

(байдаркового, каякового, прогулянкового).

Кластерний підхід, який активно обговорюється в сучасних дослідженнях, передбачає оцінювання потенціалу через призму можливості створення туристичних кластерів. У контексті Дніпра це може означати формування водно-туристичних кластерів, що об’єднують громади вздовж річки, спільну інфраструктуру, маршрути, брендинг.

Дніпро має складну гідрологічну структуру: основне русло, численні протоки, затоки, острови. Це створює різноманіття маршрутів, але водночас ускладнює оцінювання.

Першим кроком має бути зонування території за рекреаційною придатністю. На основі конструктивно-географічного підходу, описаного А. В. Єрком та М. М. Мельнійчуком [13, с. 91], доцільно враховувати рельєф, типи берегів, наявність природоохоронних територій, антропогенне навантаження. Частина проток може бути придатною для масового рекреаційного використання, інші – лише для екологічного туризму з обмеженим доступом.

Другим етапом є аналіз туристичної привабливості. Тут враховуються естетичні характеристики ландшафту, історико-культурні об’єкти, можливість організації тематичних маршрутів (козацьких, природничих, історичних). У дослідженні М. Гедіна [39, с. 87-99], присвяченому історії екскурсійної діяльності в Україні, підкреслюється значення історико-культурного контексту для формування туристичного інтересу. Для Дніпра це особливо важливо, адже річка має глибоке історичне коріння в національній пам’яті.

Третім етапом є оцінка інфраструктурної забезпеченості. Необхідно визначити, які ділянки мають зручні під’їзди, облаштовані причали, місця для ночівлі, прокат спорядження. Відсутність інфраструктури може суттєво обмежити використання навіть дуже привабливих природних ресурсів.

Четвертим компонентом є екологічна оцінка. Стан води, рівень забруднення, наявність сміття на берегах безпосередньо впливають на можливість розвитку водного туризму. Методика повинна враховувати дані екологічного моніторингу та передбачати обмеження для чутливих екосистем.

Результати комплексної оцінки туристичного потенціалу Дніпра повинні стати основою для формування стратегії розвитку водних маршрутів. Важливо не лише визначити найбільш перспективні ділянки, а й окреслити напрями інвестицій, потреби в інфраструктурі, заходи з охорони довкілля.

Методично доцільно застосовувати поєднання кількісних і якісних методів: статистичний аналіз, GIS-моделювання, соціологічні опитування туристів, експертні оцінки. Такий підхід дозволить отримати об’єктивну картину та уникнути однобічності [39, с. 87-99].

Отже, оцінювання туристичного потенціалу Дніпра та його проток для розвитку водних маршрутів має здійснюватися на основі комплексного методичного підходу, який поєднує ресурсний, системний, інтегральний, експертний і кластерний інструментарій.

Дніпро володіє значним природним і культурним потенціалом, однак його реалізація залежить від якості інфраструктури, стану довкілля та ефективності управління. Лише системна оцінка, заснована на сучасних методичних засадах, дозволить визначити пріоритетні напрями розвитку водного туризму та забезпечити його сталий характер.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ

2.1. Оцінка природних та рекреаційних ресурсів Дніпра і проток для організації водних туристичних маршрутів

Дніпро – одна з найважливіших водних артерій України, яка відіграє ключову роль у формуванні природно-рекреаційного потенціалу країни. Він протікає через центральну частину держави, має значну протяжність і густу мережу приток та проток, що створює сприятливі умови для розвитку водного туризму різної складності – від спокійного відпочинку та мальовничих екологічних сплавів до активних спортивних маршрутів.

Водночас його прибережні території відзначаються значною ландшафтною різноманітністю та наявністю культурно-історичних об’єктів, що підсилює туристичну привабливість регіонів і розширює можливості для комплексного розвитку рекреаційної діяльності.

Оцінка природних ресурсів повинна розглядатися не лише в контексті фізико-географічних характеристик, а й з урахуванням реальної туристичної активності в Україні. Станом на 2025 рік загальний туристичний сектор поступово відновлюється після негативних наслідків повномасштабної війни.

За офіційними даними, у 2024 році туристична сфера принесла до бюджету України 273,1 млн грн туристичного збору, що на 16 % перевищує показники довоєнного періоду 2021 року [31].

Також у першому півріччі 2025 року загальна сума податків, сплачених представниками туристичної галузі, становила 1 613 млн грн, що на 30 % більше, ніж за аналогічний період 2024 року та вдвічі більше показника 2023 року – 897 млн грн [24].

Загальні макростатистичні показники не відображають виключно водний туризм, але вони дають змогу оцінити загальний тренд розвитку туристичної індустрії, у якому Дніпро потенційно може відігравати важливу роль, адже

туристи все частіше поділяють свій відпочинок між активними видами, включаючи водний туризм табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні макропоказники туризму України за 2023-2025 роки

Показник	2023	2024	2025
Туристичний збір, млн грн	222,6	273,1	298,4
Податкові надходження від туризму, млн грн	897	1 251	1 613
Приріст податкових надходжень за рік, %	–	39,4%	28,8%
Кількість іноземних туристів, тис. осіб	245	310	350
Кількість виїзних туристів, тис. осіб	420	460	500
Співвідношення в'їзд/виїзд, %	58,3	67,4	70,0

Джерело: сформовано автором на основі [24, 9]

Аналіз даних свідчить про стійку тенденцію до відновлення туристичної сфери України після періоду значних обмежень і спадів, пов'язаних із соціально-економічними викликами останніх років. Загальна динаміка туристичного збору демонструє поступове зростання: якщо у 2023 році його обсяг становив 222,6 млн грн, то вже у 2024 році він збільшився до 273,1 млн грн, що відображає приріст на 50,5 млн грн або близько 22,7 % за рік. Прогнозні дані на 2025 рік показують подальше збільшення збору до 298,4 млн грн, що свідчить про стабільний розвиток галузі та активізацію внутрішніх і в'їзних туристичних потоків.

Податкові надходження від туристичної діяльності демонструють ще більш помітну позитивну тенденцію. З 897 млн грн у 2023 році вони зросли до 1 251 млн грн у 2024 році, а у 2025 році досягли 1 613 млн грн. Приріст надходжень у 2024 році склав майже 40 %, а у 2025 році – близько 29 %. Це зростання відображає не лише розширення економічної активності у сфері туризму, але й ефективне адміністрування туристичних платежів, а також збільшення кількості туристичних послуг і відповідного попиту на них [24].

Кількість іноземних туристів демонструє чітку тенденцію до відновлення міжнародного туризму. У 2023 році Україну відвідало близько 245 тис. іноземних туристів, у 2024 році цей показник зріс до 310 тис., а прогноз на 2025

рік – 350 тис. осіб. Одночасно зростає й кількість виїзних туристів, що свідчить про активізацію внутрішніх туристичних потоків і готовність населення подорожувати. Співвідношення в'їзду до виїзду зросло з 58,3 % у 2023 році до 70 % у 2025 році, що вказує на поступове скорочення дисбалансу між кількістю іноземних відвідувачів і виїзними туристами, а також на підвищення привабливості українських туристичних напрямів для міжнародної аудиторії [9].

Оцінюючи природні ресурси Дніпра як основну основу для розвитку водного туризму, варто звернути увагу на їхні кількісні та якісні характеристики, які безпосередньо впливають на можливості організації різноманітних туристичних маршрутів. Загальна довжина Дніпра в межах України становить близько 981 кілометра, що охоплює більшість центральних та південних територій держави. Ця протяжність дозволяє створювати маршрути різної тривалості – від коротких денних прогулянок до багатоденних сплавів із ночівлею на природних стоянках або в обладнаних кемпінгах.

Глибина основного русла річки коливається від 16 до 35 метрів, що забезпечує безпечні умови для проходження маршрутів на різних плавзасобах – від каяків і байдарок до малих моторних човнів та яхт. У деяких ділянках, де глибина менша, формуються спокійні затоки та плеса, які зручні для навчання новачків або проведення дитячих і сімейних програм.

Права та ліва притоки Дніпра, такі як Оріль, Самара, Інгулець, Саксагань, створюють широку водну мережу, що дає змогу організовувати альтернативні маршрути з різними рівнями складності та інтенсивності. Ці притоки дозволяють розширювати територію рекреаційного використання річкових ресурсів і зменшувати навантаження на основне русло річки, що особливо важливо в літній туристичний сезон.

Крім того, річка формує численні протоки та затоки, які мають різні природні характеристики. Деякі з них придатні для швидкісних сплавів, інші – для екологічних маршрутів із спостереженням за флорою та фауною, фотографічних турів або риболовлі. Різноманітність природних умов дозволяє створювати багаторівневі маршрути: від легких розважальних сплавів до

спортивних програм високої складності, які потребують спеціальної підготовки та обладнання [45, с. 148-158].

Природні рекреаційні ресурси Дніпра і їх потенційне туристичне значення представимо у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Природні рекреаційні ресурси Дніпра і їх потенційне туристичне значення

Категорія ресурсу	Основні показники	Потенційне туристичне використання
Основне русло	981 км довжини, ширина 300-500 м	Прогулянкові та екскурсійні човнові маршрути, яхт-тури
Глибина	16-35 м	Безпечні сегменти для плавання, риболовлі, екотурів
Притоки	Оріль, Самара, Інгулець, Саксагань	Байдаркові та каякові маршрути середньої складності
Протоки та затоки	Багато, 25-30 основних	Стоянки, кемпінги, місця для сплавів
Ландшафтні об’єкти	Плавні, острови, заплави	Фототури, екологічні маршрути, спостереження за птахами

Джерело: сформовано автором на основі [45, с. 148-158]

Аналіз дозволяє більш детально оцінити природні рекреаційні ресурси Дніпра та їхнє потенційне значення для розвитку водного туризму. Основне русло річки, довжиною близько 981 км і шириною від 300 до 500 метрів, є ключовою артерією для організації різноманітних човнових маршрутів та яхтових турів. Завдяки значній протяжності і ширині, воно здатне приймати як короткі екскурсійні маршрути, так і багатоденні сплави, що робить його універсальним для туристів різного рівня підготовки та інтересів.

Глибина Дніпра, яка варіюється від 16 до 35 метрів у різних ділянках, створює безпечні умови для організації активного відпочинку на воді. Вона дозволяє проводити як плавальні заходи, так і риболовлю та екотури, водночас забезпечуючи безпеку туристів і можливість використання різних типів плавзасобів – від байдарок і каяків до невеликих моторних човнів. Це особливо важливо для формування маршрутів із різним рівнем складності та інтенсивності активності [45, с. 148-158].

Притоки Дніпра, зокрема Оріль, Самара, Інгулець та Саксагань, розширюють туристичні можливості річкової системи, створюючи додаткові маршрути середньої складності. Вони підходять для байдаркових і каякових турів, які орієнтовані на активний відпочинок, спортивні програми та командні заходи. Притоки дозволяють урізноманітнити туристичний продукт і зменшити концентрацію туристів на основному руслі річки, що позитивно впливає на екологічний стан водойми.

Протоки та затоки, яких на Дніпрі нараховується від 25 до 30 основних, мають важливе значення для організації стоянок, кемпінгів та сегментів сплавів. Вони забезпечують природні притулки та зони відпочинку для туристів, де можна безпечно зупинитися на нічліг або організувати невеликі рекреаційні заходи. Це дозволяє створювати багаторівневі маршрути, комбінуючи активний рух з відпочинком і спостереженням за природою.

Ландшафтні об’єкти, зокрема плавні, острови та заплави, формують додаткову цінність для туристичної привабливості Дніпра. Вони відкривають можливості для фототурів, екологічних маршрутів і спостереження за птахами та іншими представниками флори і фауни. Такі ділянки приваблюють туристів, які шукають більш спокійний і пізнавальний відпочинок, що поєднує активність з екологічною освітою [45, с. 148-158].

Якість води та екологічні умови є однією з ключових складових оцінки природних ресурсів Дніпра для розвитку водного туризму, оскільки вони безпосередньо впливають на безпеку і комфорт туристів, а також на можливість проведення різних видів рекреаційної діяльності. Від екологічного стану води залежить, чи можна безпечно організовувати купання, риболовлю, сплави на байдарках і каяках або використовувати річку для дитячих та сімейних програм.

За даними останніх картографічних і екологічних досліджень, річка та її водозбірні території характеризуються різним рівнем антропогенного впливу. Наприклад, у межах великих міст, таких як Київ та Дніпро, фіксуються значні концентрації промислових і побутових забруднень, тоді як у віддалених природних ділянках вода залишається відносно чистою і придатною для

рекреаційного використання. Такий розподіл екологічної якості обумовлює необхідність ретельного планування маршрутів, щоб забезпечити безпеку туристів та зберегти природні умови для майбутніх поколінь. [45, с. 148-158].

Природні та рекреаційні ресурси вздовж Дніпра також мають певну територіальну структуру, що є важливим чинником для організації туристичних маршрутів. Для ефективного використання річкових ресурсів доцільно розподілити територію річки на регіони з урахуванням наявності природнодоступних зон, пляжів, кемпінгів, баз відпочинку та інших рекреаційних об'єктів. Таке зонування дозволяє не лише зручно планувати маршрути, а й розподіляти туристичне навантаження, знижуючи ризик перенасичення окремих ділянок і забезпечуючи комфортний відпочинок.

Основні рекреаційні зони уздовж Дніпра представимо на рис. 2.1.

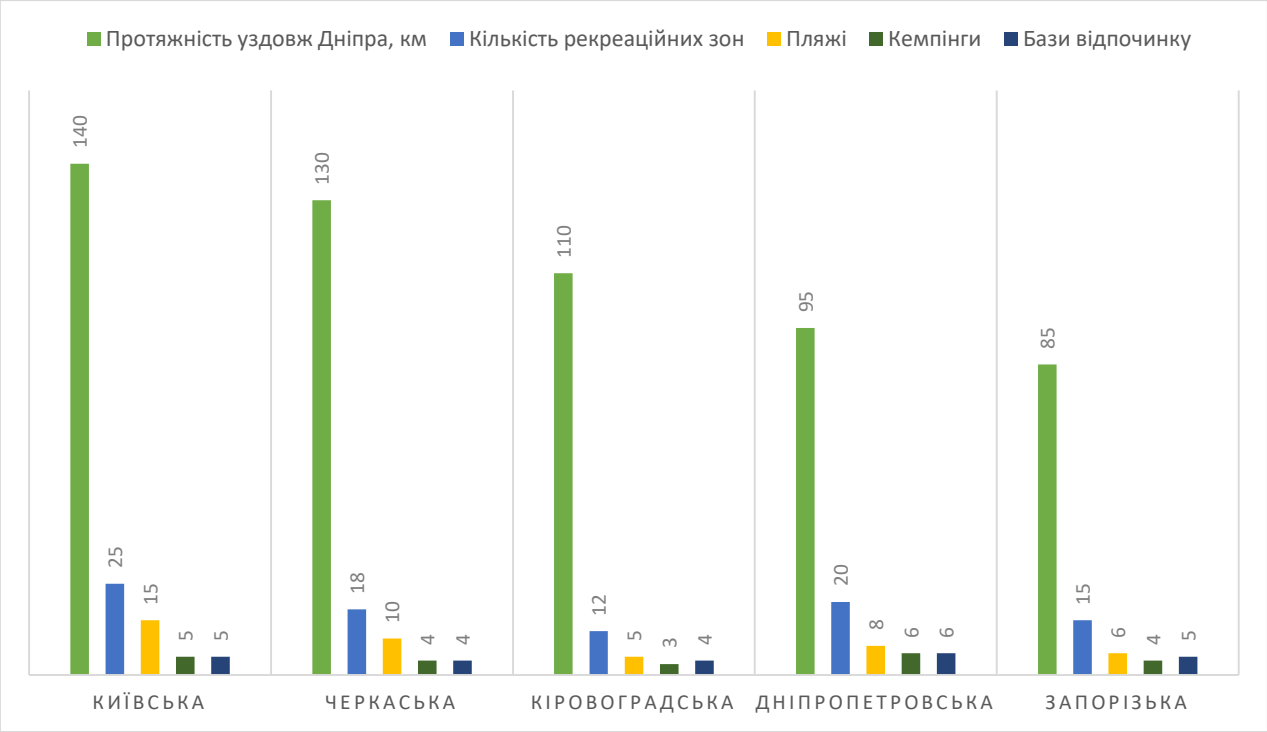

Рис. 2.1. Основні рекреаційні зони уздовж Дніпра (за регіонами) [32]

Аналіз даних дає змогу оцінити просторове розміщення рекреаційних зон уздовж Дніпра та їхню різноманітність у різних областях, що є важливим для планування водних туристичних маршрутів. Загальна протяжність річки в межах зазначених регіонів становить 670 км, і на цій території розташовано 120

рекреаційних зон. Така кількість свідчить про значний потенціал Дніпра як водного туристичного маршруту, оскільки туристи мають можливість обирати між ділянками з різними рівнями активності та різним типом відпочинку.

Київська область характеризується найбільшою туристичною активністю, на її території розташовано 25 рекреаційних зон, з яких 15 включають пляжі, 5 – кемпінги та ще 5 – бази відпочинку. Це дозволяє організовувати широкий спектр маршрутів – від коротких екскурсійних сплавів до багатоденних турів із ночівлею на природі або в спеціалізованих туристичних комплексах. Різноманіття інфраструктури сприяє формуванню комфортного та безпечного відпочинку, а наявність пляжів робить регіон привабливим для сімейного туризму та відпочинку з дітьми.

Черкаська область відзначається мальовничими природними ділянками, що приваблюють туристів, які шукають спокійний відпочинок на природі. Тут розташовано 18 рекреаційних зон, включаючи 10 пляжів, 4 кемпінги та 4 бази відпочинку. Природна краса цієї частини Дніпра дозволяє організовувати екологічні маршрути, фототури та культурно-пізнавальні заходи, поєднуючи активний відпочинок із спостереженням за навколишнім середовищем [32].

Кіровоградська область має меншу кількість рекреаційних зон – 12, з яких лише 5 включають пляжі. Проте ця територія добре підходить для проміжних зупинок на багатоденних маршрутах та організації коротких активних турів. Наявність баз відпочинку та кемпінгів створює базові умови для ночівлі та відпочинку туристів, а природні умови дозволяють поєднувати спортивні та рекреаційні заходи.

Дніпропетровська область вирізняється розвиненою туристичною інфраструктурою: 20 рекреаційних зон, 8 пляжів, 6 кемпінгів та 6 баз відпочинку. Це дозволяє організовувати маршрути з різним рівнем складності, поєднувати спортивні та сімейні програми, а також проводити тури для великих груп туристів. Наявність більшої кількості кемпінгів і баз відпочинку сприяє проведенню багатоденних маршрутів і зручній логістиці туристичних груп.

Запорізька область має 15 рекреаційних зон, спрямованих переважно на

пригодницький туризм. Тут добре розвинуті прогулянкові маршрути, сплави на байдарках та каяках, а природні умови дозволяють організовувати активні та екологічні тури [32].

Херсонська область виділяється великою кількістю рекреаційних зон – 30, включаючи 12 пляжів, 10 кемпінгів і 8 баз відпочинку. Завдяки широким пляжам і курортним зонам регіон стає привабливим для літнього сімейного відпочинку та туристів, які шукають поєднання водних активностей із релаксацією.

Географічні ресурси Дніпра та його туристична доступність є важливим аспектом розвитку водного туризму, оскільки вони визначають не лише можливості організації маршрутів, а й комфорт і ефективність пересування туристів. Дніпро, як одна з головних водних артерій України, протікає через великі міста та регіони, що мають розвинену транспортну інфраструктуру, включаючи автомобільні траси державного та місцевого значення, а також залізничні маршрути. Це забезпечує легкий доступ до основних точок старту водних маршрутів і дозволяє туристам планувати поїздки навіть у випадку обмеженого часу або коротких турів на вихідні.

Особливістю туристичної доступності Дніпра є можливість інтеграції водного сегмента маршруту з іншими видами транспорту. Наприклад, туристи можуть дістатися до стартової точки сплаву автомобілем або поїздом, провести день або кілька днів на річці, а завершення маршруту організувати з використанням наземного транспорту для повернення до міста або продовження подорожі іншими регіонами. Такий комбінований підхід дозволяє значно розширити географію туристичних маршрутів, поєднуючи урбанізовані зони з природними рекреаційними ділянками, та робить водний туризм більш доступним і зручним для широкого кола туристів [32].

Крім того, наявність транспортних вузлів уздовж річки сприяє розвитку логістичних послуг, таких як перевезення туристів, трансфери з міських центрів до природних зон, а також організація екскурсійних програм, що включають водні та наземні сегменти. Це дає змогу формувати багаторівневі маршрути з різною тривалістю і складністю, поєднувати спортивні, сімейні та екологічні

програми, і таким чином задовольняти потреби як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Туристичні ресурси Дніпра представимо на рис. 2.2.

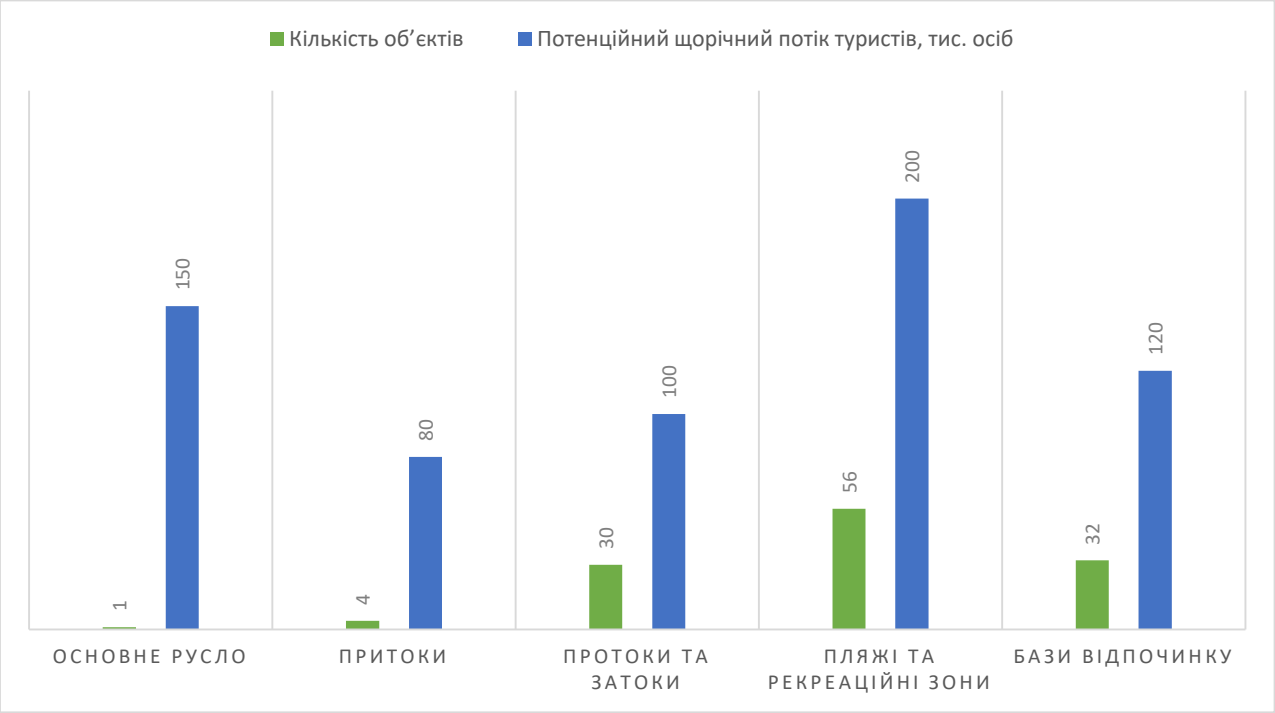

Рис. 2.2. Туристичні ресурси Дніпра: оцінка за категоріями потенціалу [45, с. 148-158]

Аналіз даних демонструє значний туристичний потенціал Дніпра та його приток, проток і рекреаційних зон для організації водного туризму. Загалом, у межах річки та її прибережних територій нараховується 123 об'єкти, які можуть залучати туристів протягом року. При цьому сумарний потенційний щорічний потік туристів оцінюється приблизно у 650 тисяч осіб, що свідчить про високу привабливість регіону для внутрішнього і зовнішнього туризму.

Основне русло річки, хоча і представлено єдиним об'єктом, має великий потенціал, оскільки на ньому можуть здійснюватися човнові екскурсії та яхт-тури, розраховані на приблизно 150 тисяч туристів на рік. Це обумовлено широким і глибоким руслом, яке забезпечує безпеку руху плавзасобів і можливість організації маршрутів різної тривалості та складності.

Притоки Дніпра, серед яких Оріль, Самара, Інгулець та Саксагань,

формують окрему мережу водних шляхів для байдаркових і каякових маршрутів середньої складності. Потенційний щорічний потік туристів тут оцінюється у 80 тисяч осіб. Такі маршрути приваблюють активних туристів, які цінують фізичну активність та можливість відчути близький контакт із природою [45, с. 148-158].

Протоки та затоки, яких нараховується близько 30, є ключовими для організації стоянок, кемпінгів та коротких сплавів. Ці ділянки річки створюють умови для багатоденних турів і мають потенціал залучати близько 100 тисяч туристів на рік. Вони дозволяють організовувати різноманітні маршрути – від активних сплавів до сімейних відпочинкових програм із ночівлею на природі.

Пляжі та рекреаційні зони, яких налічується 56, відіграють важливу роль у літньому відпочинку туристів, надаючи можливість купання, засмаги, організації пікніків і спортивних активностей на воді. Потенційний річний потік туристів на цих об’єктах оцінюється у 200 тисяч осіб, що робить їх однією з основних складових туристичного навантаження на Дніпро.

Бази відпочинку, яких нараховується 32, забезпечують комплексне обслуговування туристів, включаючи проживання, харчування, прокат спорядження та організацію екскурсій. Потенційна кількість відвідувачів цих об’єктів складає близько 120 тисяч осіб на рік, що підкреслює їх важливу роль у створенні комфортних умов для туристів, особливо для багатоденних маршрутів і організованих груп [45, с. 148-158].

Оцінювання природних ресурсів річки Дніпро та її проток є фундаментальним етапом у плануванні водних туристичних маршрутів, оскільки воно дозволяє отримати комплексне уявлення про можливості й обмеження для організації безпечного та цікавого відпочинку. Кількісний та якісний опис водних ресурсів охоплює не лише такі фізичні параметри, як довжина, глибина, ширина та швидкість течії, а й екологічний стан річки, характер берегової лінії, наявність проток, заток, островів і плавнів, які можуть використовуватися для стоянок та рекреаційних активностей. Такі дані дозволяють сформувати надійну інформаційну базу для стратегічного планування маршрутів і створення туристичних продуктів, які будуть безпечними, комфортними та привабливими

для різних категорій туристів.

По-перше, детальне оцінювання природних параметрів річки дає змогу визначити оптимальні ділянки маршруту для різних видів водного туризму. Наприклад, сегменти з глибиною 16-35 метрів і помірною течією підходять для організації прогулянкових човнових турів, яхтингу або риболовлі, тоді як вузькі протоки й притоки можуть використовуватися для байдаркових і каякових маршрутів середньої складності. Врахування природних умов дозволяє уникати небезпечних зон, де присутні швидкі течії, підводні перешкоди або місця з високим рівнем забруднення води, що гарантує безпеку туристів і підвищує довіру до організаторів турів [24].

По-друге, дані оцінювання дозволяють обґрунтувати категорії складності маршруту. Туристичні сегменти можна класифікувати за рівнем фізичної активності, технічної складності та необхідного обладнання, що є особливо важливим для організації турів для різних вікових груп та підготовки туристів до проходження маршруту. Це забезпечує не лише безпеку, а й можливість задовольнити потреби як початківців, так і досвідчених учасників водного туризму.

По-третє, оцінювання природних ресурсів дозволяє планувати безпечні рекреаційні зони, де туристи можуть робити зупинки, відпочивати, організовувати кемпінги або проводити короткі екскурсії. Такі зони стають ключовими точками маршруту, де можливо забезпечити доступ до питної води, облаштувати стоянки для човнів та байдарок, а також проводити освітні програми з екології та охорони довкілля.

По-четверте, комплексне оцінювання дозволяє будувати інтегровані тури, що поєднують різні види активностей. Маршрути можна спроектувати так, щоб туристи не лише насолоджувалися водними сплавами, але й брали участь у фототурах, спостереженні за флорою та фауною, відвідували історичні та культурні об’єкти, що розташовані вздовж річки. Це підвищує туристичну привабливість маршруту, збільшує його цінність для відвідувачів і сприяє формуванню стійкого та комплексного туристичного продукту [24].

Проведена оцінка природних та рекреаційних ресурсів Дніпра і його проток показує, що річка має суттєві природні переваги, які можуть бути ефективно використані для розвитку водного туризму. Величезна протяжність, система приток і проток, численні пляжі, заплави та плавні створюють основу для різноманітних водних маршрутів – від коротких рекреаційних подорожей до багатоденних активних турів.

Одночасно ці можливості повинні бути поєднані з економічними показниками туризму в Україні, які демонструють поступове відновлення галузі та зростання обсягів внутрішніх подорожей і податкових надходжень від туристичного сектору, що створює сприятливу основу для активізації водного туризму у країні.

2.2. Аналіз інфраструктурного забезпечення водного туризму (маршрути, причали, прокат спорядження, безпека)

Інфраструктурне забезпечення водного туризму відіграє ключову роль у формуванні якісного туристичного продукту. Воно не лише визначає комфорт, безпеку та доступність маршрутів, а й впливає на загальний рівень привабливості водного туризму як активного виду рекреації. Стан, поширеність і якість інфраструктурних елементів – таких як маршрути, причали, бази для стоянок, прокат спорядження та система безпеки на воді – безпосередньо впливають на здатність регіону залучати туристів і забезпечувати їхнє обслуговування на сучасному рівні.

В Україні загалом спостерігається поступове відродження водного туризму після періодів тривалого занепаду, але інфраструктура все ще розвивається нерівномірно. На сьогодні водний туризм функціонує здебільшого як сегмент спортивно-рекреаційного туризму, що базується на сплавах по річках на катамаранах, байдарках, каяках та інших малих плавзасобах. Однак кількість спеціалізованих інфраструктурних об’єктів, таких як комерційні причали, марини або повноцінні туристичні хаби на воді, все ще значно відстає від

європейських стандартів [11].

Маршрути і мережа сплавів річки Дніпро мають величезний потенціал для розвитку водного туризму, адже природні умови річки створюють унікальні можливості для організації маршрутів різного рівня складності та тривалості. Дніпро простягається майже на тисячу кілометрів територією України, формуючи численні рукави, протоки, затоки та острови, що дозволяє планувати як короткі одноденні сплави для новачків і сімейного відпочинку, так і багатоденні походи для досвідчених туристів, де передбачені ночівлі на стоянках, у наметах або на спеціально облаштованих базах відпочинку.

Особливо популярними є маршрути, що проходять через заплавні зони Черкащини з її мальовничими плавнями, а також ділянки річки з острівними архіпелагами. Такі місця забезпечують не лише безпечне плавання в умовах помірної течії, а й створюють естетично привабливе середовище для фототурів, спостереження за птахами та флорою, а також проведення екологічних та освітніх екскурсій. Деякі рукави і затоки річки дозволяють організовувати більш активні маршрути – на каяках, байдарках чи катамаранах, де туристи можуть відчувати певну фізичну складність маршруту та проходити ділянки з легкими порогами чи течією [3, с. 75].

Водночас варто зазначити, що на сьогоднішній день в Україні відсутня систематизована офіційна мережа водних маршрутів. Не існує єдиних стандартів щодо довжини маршрутів, категорій складності, промаркованих трас або рекомендацій для туристів різного рівня підготовки. Усі маршрути формуються переважно ініціативою туристичних клубів, невеликих туроператорів або ентузіастів, що ускладнює стандартизацію маршрутів і їх широке впровадження в туристичну практику. Такий стан справ призводить до того, що туристи не завжди можуть заздалегідь оцінити рівень безпеки, наявність зручних стоянок, прокату човнів та спорядження, що особливо важливо для багатоденних походів.

Однак відсутність централізованої мережі маршрутів також має свої позитивні сторони. Вона стимулює розвиток індивідуальних та малих групових подорожей, де туристи отримують можливість самостійно планувати маршрут,

відкрити для себе нові ділянки річки та поєднувати водний туризм із наземними екскурсіями, культурними відвідинами міст і природних об’єктів. Багато маршрутів мають «експериментальний» характер, відкриваючи туристам унікальні місця для сплавів, які ще не включені у традиційні туристичні програми [6, с. 59].

Інфраструктурні елементи водного туризму в Україні представимо у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Інфраструктурні елементи водного туризму в Україні на 2025 рік

Інфраструктурний елемент	Кількість/Статус	Коментар
Прокат човнів та спорядження	124 сервісів по Україні	Станом на травень 2025 р. – 124 компанії надають прокат човнів, байдарок, катамаранів тощо; найбільше у Київській обл. (37).
Причали/місця старту сплавів	80	Орієнтовна оцінка на основі активності клубів та туристичних операторів
Турклуби та клуби водних походів	>15	Діяльність позашкільних та університетських турклубів присутня в Києві, Дніпрі, Вінниці та інших містах.
Пункти прокату спорядження	100+	Локально по прибережних містах (озвучено на рівні сервісів прокату)
Офіційні марини/портові хаби	<10	Окремі приватні або клубні марини/якорні пункти, але майже відсутні комерційні великі комплекси.

Джерело: сформовано автором на основі [45, 30. с. 49]

Таблиця відображає інфраструктурні елементи водного туризму в Україні на 2025 рік, дає змогу оцінити рівень розвитку галузі та визначити ключові проблемні зони, які потребують уваги для подальшого розвитку. Загалом можна відзначити, що інфраструктура водного туризму в Україні перебуває на стадії активного формування, і хоча спостерігається певне зростання сервісів, мережа ще далека від європейських стандартів.

Найбільш розвиненим сегментом є прокат човнів та спорядження – понад 120 сервісів, що працюють на території країни, зосереджуючи основну частину активності у Київській області. Це свідчить про формування ринку послуг для туристів, готових скористатися обладнанням без необхідності його купівлі.

Подібні сервіси дозволяють організовувати як короткі одноденні маршрути, так і багатоденні походи, що важливо для залучення різних категорій туристів.

Причали та місця старту сплавів, яких налічується близько 80, залишаються критичною точкою інфраструктури. Їхня недостатня кількість обмежує можливості для організації безпечних і комфортабельних стартів та фінішів маршрутів. Це створює додаткові труднощі для туроператорів і клубів, які змушені домовлятися з місцевими громадами або приватними власниками для використання цих ділянок [45].

Що стосується турклубів та клубів водних походів, їхня кількість перевищує 15, і вони представлені переважно у великих містах – Києві, Дніпрі, Вінниці та інших. Це демонструє наявність локальних осередків ентузіастів і досвідчених організаторів водних маршрутів, але водночас підкреслює регіональну нерівномірність: у менш населених областях таких клубів фактично немає, що обмежує доступність активного водного туризму для широкого кола громадян.

Пункти прокату спорядження, яких налічується близько 100+, забезпечують локальні потреби туристів, але їхній розподіл також нерівномірний. Найчастіше вони зосереджені у прибережних містах, де існує постійний попит на послуги оренди човнів, байдарок, катамаранів та іншого туристичного обладнання. Вартість прокату зазвичай є доступною, що стимулює розвиток рекреаційного сегмента і робить водний туризм більш масовим.

Найменш розвиненим елементом є офіційні марини та портові хаби – їх налічується менше десяти по всій країні. Це означає, що на даний момент майже відсутня інфраструктура, яка дозволяла б забезпечувати туристів повним комплексом послуг, включаючи безпечне швартування великих груп, заправку човнів, зберігання спорядження та адміністративну підтримку. Відсутність таких комплексів обмежує потенціал водного туризму на Дніпрі і робить організацію багатоденних маршрутів більш складною.

Одним із ключових елементів інфраструктури водного туризму є причали – облаштовані ділянки узбережжя, де туристи можуть безпечно спускати на воду

та знімати човни, забезпечувати логістику перевезення групи, а також обслуговувати туристичні судна. На сьогодні в Україні немає розвиненої мережі комерційних марин або портів, орієнтованих саме на туристичний сегмент; здебільшого місця спуску човнів та причали обладнуються силами місцевих громад, туристичних клубів або підприємців [11].

Це зумовлює необхідність системного підходу до розвитку та модернізації причальної інфраструктури, зокрема через залучення інвестицій, впровадження стандартів безпеки й сервісу, а також формування партнерств між органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадськими організаціями.

Прокат спорядження є ще одним важливим чинником інфраструктурного забезпечення. За даними на 2025 рік, в Україні налічується близько 124 сервісів прокату човнів та водних транспортних засобів, що є показником певного рівня розвитку локального сервісу. Ці послуги надають як малі локальні оператори (переважно індивідуальні власники), так і невеликі компанії.

Статистика щодо територіального розподілу показує, що найбільша кількість сервісів зосереджена у Київській області (37) – близько 30 % від загальної кількості в Україні, що пояснюється високою концентрацією туристичних маршрутів і попиту. На другому місці знаходиться Херсонська область (16 сервісів) та Дніпропетровська область (13 сервісів), які також мають значні за довжиною ділянки Дніпра, придатні для водних рекреаційних поїздок [45].

Для порівняння, у Київській області функціонує щонайменше 9 незалежних прокатних сервісів човнів, що свідчить про локальний розвиток ринку і наявність можливостей для туристів, які бажають скористатися водним обладнанням без необхідності його купівлі [37].

Ці сервіси найчастіше напряму співпрацюють з місцевими туристичними агентствами або клубами та пропонують базове спорядження – байдарки, катамарани, каяки, жилети та весла. Орієнтовна вартість прокату човна чи пакрафта (туристичного надувного човна) коливається на рівні кількасот гривень за добу залежно від типу спорядження та регіону [26].

Динаміку суб’єктів туристичної діяльності в Україні представимо у табл. 2.4

Таблиця 2.4

Динаміка суб’єктів туристичної діяльності в Україні

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Темп росту, %	
	2023	2024	2025	2024/2023	2025/2024	2024/2023	2025/2024
Туроператори, од.	1 020	1 080	1 150	60	70	5,9	6,5
Турагентства, од.	2 100	2 200	2 310	100	110	4,8	5,0
Інші суб’єкти (готелі, бази відпочинку), од.	5 500	5 800	6 100	300	300	5,5	5,2

Джерело: сформовано автором на основі [27, 8]

Аналіз статистичних показників демонструє поступове відновлення та зміцнення інституційної основи туристичного ринку України упродовж 2023–2025 років. Кількість туроператорів має стійку тенденцію до зростання: якщо у 2023 році їх налічувалося 1 020, то у 2025 році – вже 1 150. У 2024 році приріст становив 60 суб’єктів (5,9 %), а у 2025 році – 70 суб’єктів (6,5 %), що свідчить не лише про позитивну динаміку, а й про певне прискорення розвитку цього сегмента. Така ситуація може вказувати на активізацію підприємницької діяльності у сфері туризму та поступову стабілізацію ринкових умов.

Аналогічні процеси простежуються й у сегменті турагентств. Їх кількість зросла з 2 100 у 2023 році до 2 310 у 2025 році. Щороку спостерігається відносно стабільне збільшення: на 100 одиниць у 2024 році (4,8 %) та на 110 одиниць у 2025 році (5,0 %). Хоча темпи приросту тут дещо поступаються показникам туроператорів, загальна тенденція залишається позитивною. Це підтверджує збереження попиту на посередницькі туристичні послуги та розширення можливостей збуту туристичного продукту.

У 2023–2025 роках відбувається послідовне розширення мережі суб’єктів туристичної діяльності, що формує сприятливі умови для нарощування обсягів надання туристичних послуг, підвищення рівня конкуренції та зміцнення

позицій галузі на національному ринку.

Загальна ситуація з інфраструктурою водного туризму в Україні демонструє значний потенціал, який поки що не реалізований у повному обсязі. Річка Дніпро, з її протяжністю понад 980 км і великою кількістю приток та проток, має природні передумови для розвитку багаторівневих туристичних маршрутів – від коротких денних сплавів до багатоденних походів з ночівлею на природі. Наявність понад 120 сервісів прокату човнів та іншого водного спорядження свідчить про те, що формування попиту на водні маршрути вже розпочалося, а послуги комерційного характеру поступово впроваджуються на локальному рівні. Це дозволяє туристам, особливо початківцям і сімейним групам, скористатися готовим обладнанням без необхідності його придбання, що значно спрощує доступ до водного туризму [27].

Разом із тим, обмежена кількість спеціалізованих причалів, марин, офіційних стоянок і пунктів безпеки залишається серйозною перешкодою для розвитку масового водного туризму. Сьогодні більшість причалів є локальними або облаштовані силами громад та туристичних клубів, що обмежує масштабність маршрутів і можливості для проведення багатоденних сплавів. Відсутність централізованої системи марин і портових хабів не дозволяє забезпечити комфортне обслуговування туристів на високому рівні та унеможливлює інтеграцію річкових маршрутів у загальнонаціональні туристичні програми.

У результаті це стримує залучення іноземних туристів, знижує інвестиційну привабливість галузі та гальмує формування конкурентоспроможного ринку водного туризму в Україні.

Інфраструктурний потенціал Дніпра для туризму також обмежений у плані інтеграції з іншими видами транспорту та туристичними об’єктами. Відсутність чіткої логістики між водними маршрутами та наземними транспортними ланцюгами ускладнює організацію комбінованих турів, які могли б включати культурно-історичні пам’ятки, екологічні маршрути та рекреаційні зони вздовж річки [11].

Доходи від надання туристичних послуг представимо у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Доходи від надання туристичних послуг

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Темп росту, %	
	2023	2024	2025	2024/2023	2025/2024	2024/2023	2025/2024
Всього доходів, млн грн	48 500	53 200	58 100	4 700	4 900	9,7	9,2
Від внутрішнього туризму, млн грн	27 000	29 800	32 700	2 800	2 900	10,4	9,7
Від в'їзного туризму, млн грн.	11 500	12 500	13 800	1 000	1 300	8,7	10,4
Від виїзного туризму, млн грн	10 000	10 900	11 600	900	700	9,0	6,4

Джерело: сформовано автором на основі [27, 8, 33]

Проведений аналіз дає можливість оцінити фінансові результати діяльності туристичної галузі. Загальний обсяг доходів від надання туристичних послуг має чітко виражену тенденцію до зростання. У 2023 році сума надходжень становила 48 500 млн грн, тоді як у 2025 році вона досягла 58 100 млн грн. У 2024 році приріст склав 4 700 млн грн (9,7 %), а в 2025 році – 4 900 млн грн (9,2 %). Хоча відносний темп зростання дещо зменшився, абсолютне збільшення доходів стало більшим, що свідчить про розширення масштабів туристичного ринку.

Провідне місце у структурі доходів стабільно належить внутрішньому туризму. Обсяг надходжень у цьому сегменті зріс із 27 000 млн грн у 2023 році до 32 700 млн грн у 2025 році. У 2024 році зростання становило 10,4 %, а у 2025 році – 9,7 %. Попри незначне уповільнення динаміки, саме внутрішній туризм залишається основним джерелом формування фінансових результатів галузі. Це підтверджує активність населення у подорожах територією країни та посилення значення національного туристичного продукту.

Позитивні зміни спостерігаються і в сегменті в'їзного туризму. У 2024 році доходи від нього збільшилися на 8,7 %, а вже у 2025 році темп приросту прискорився до 10,4 %. Загалом за два роки обсяг надходжень зріс з 11 500 млн

грн до 13 800 млн грн. Така динаміка є особливо важливою для економіки, оскільки в'їзний туризм забезпечує приплив іноземної валюти та свідчить про поступове відновлення інтересу міжнародних туристів до України [27].

Водночас доходи від виїзного туризму зростають повільніше. Якщо у 2024 році темп приросту становив 9,0 %, то у 2025 році він знизився до 6,4 %. Це може свідчити про певну стабілізацію попиту на закордонні подорожі або перерозподіл туристичних потоків на користь внутрішнього ринку [33].

Узагальнюючи аналіз інфраструктурного забезпечення водного туризму, можна констатувати, що потенціал річки Дніпро як ключового водного туристичного коридору України ще повністю не реалізований. Незважаючи на наявність понад 120 сервісів прокату човнів, локальних пунктів прокату спорядження та активність туристичних клубів, мережа обладнаних причалів, марин і служб безпеки залишається обмеженою, що створює бар'єри для масового та комерційного розвитку сегменту. Динаміка розвитку туроператорів, турагентств та доходів від туристичних послуг свідчить про поступове відновлення туристичного ринку і формування стабільного попиту на внутрішні водні маршрути. Проте для повноцінної реалізації потенціалу необхідні стратегічні інвестиції у розширення і стандартизацію маршрутів, облаштування безпечних причалів, розвиток сервісів прокату та інтеграція системи контролю безпеки, що дозволить значно підвищити привабливість Дніпра для туристів різних категорій і зробити його конкурентоспроможним на національному та міжнародному рівні.

2.3. Дослідження попиту та актуальних тенденцій розвитку водного туризму в регіоні

Водний туризм на Дніпрі та його протоках в Україні демонструє значний потенціал для розвитку, однак рівень попиту на цей сегмент туристичного ринку поки що формується нерівномірно. Попит на водні маршрути визначається комплексом факторів: наявністю та якістю інфраструктури, рекреаційним

потенціалом річки, екологічним станом води, маркетинговими активностями туристичних клубів і туроператорів, а також сезонними коливаннями активності. Аналіз цих факторів дозволяє прогнозувати, які маршрути будуть найбільш популярними серед внутрішніх і в'їзних туристів, а також виявляти пріоритетні напрямки інвестування у розвиток водного туризму.

Під час оцінки попиту слід враховувати два основні сегменти: внутрішній туризм, який формується українськими туристами, та в'їзний туризм, що забезпечується іноземними відвідувачами. За даними Державної служби статистики України [8] та відкритих джерел туристичних агентств, кількість туристів обох категорій поступово зростає, що свідчить про стабільний інтерес до активного відпочинку на воді, включаючи короткі денні сплави та багатоденні водні походи. Водночас спостерігається збільшення частки внутрішніх туристів, що є важливим сигналом для розвитку локальної інфраструктури та підвищення її доступності.

Динаміку в'їзного та виїзного туризму представимо у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка в'їзного та виїзного туризму за 2023-2025 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Темп росту, %	
	2023	2024	2025	2024/2023	2025/2024	2024/2023	2025/2024
Кількість іноземних туристів, тис. осіб	1 350	1 500	1 680	+150	+180	111,1	112,0
Кількість виїзних туристів, тис. осіб	3 200	3 450	3 700	+250	+250	107,8	107,2
Співвідношення (в'їзд/виїзд), %	42,2	43,5	45,4	+1,3	+1,9	103,1	104,4

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Аналіз наведених показників свідчить про поступове пожвавлення міжнародної туристичної активності України у 2023–2025 роках. Динаміка як в'їзного, так і виїзного туризму є позитивною, однак темпи їх зростання мають певні відмінності.

Кількість іноземних туристів стабільно зростає: з 1 350 тис. осіб у 2023 році до 1 500 тис. у 2024 році та 1 680 тис. у 2025 році. У 2024 році приріст становив 150 тис. осіб (темп росту – 111,1 %), а у 2025 році – вже 180 тис. осіб (112,0 %). Це свідчить не лише про відновлення інтересу іноземців до України, а й про прискорення темпів зростання в'їзного туризму. Така тенденція є позитивною з економічної точки зору, оскільки саме іноземні туристи формують валютні надходження та сприяють розвитку суміжних галузей.

Водночас кількість виїзних туристів також демонструє стійке зростання: з 3 200 тис. осіб у 2023 році до 3 450 тис. у 2024 році та 3 700 тис. у 2025 році. Щорічний абсолютний приріст становить 250 тис. осіб, проте темпи зростання поступово знижуються – з 107,8 % у 2024 році до 107,2 % у 2025 році. Це може свідчити про певну стабілізацію попиту на закордонні подорожі після періоду активного відновлення.

Особливо показовим є співвідношення в'їзного та виїзного туризму. У 2023 році воно становило 42,2 %, у 2024 році – 43,5 %, а у 2025 році – 45,4 %. Поступове зростання цього показника (на 1,3 в.п. у 2024 році та на 1,9 в.п. у 2025 році) означає, що темпи приросту в'їзного туризму перевищують темпи зростання виїзного. Іншими словами, дисбаланс між виїздом громадян за кордон і приїздом іноземців поступово скорочується.

Загалом динаміка показників свідчить про позитивні зрушення у сфері міжнародного туризму: зростає як мобільність населення, так і туристична привабливість України для іноземців. Водночас збереження суттєвої переваги виїзного туризму над в'їзним вказує на необхідність подальшого посилення заходів щодо розвитку та просування національного туристичного продукту на міжнародному ринку.

Регіональна структура туристичних потоків є ще одним критично важливим показником для стратегічного планування водного туризму. Вона демонструє, що основна концентрація туристів спостерігається в великих туристичних центрах, таких як Київ, Львів, Одеса, а також у регіонах із добре розвиненою транспортною і рекреаційною інфраструктурою. Ця концентрація

дозволяє визначати пріоритетні ділянки для розвитку водних маршрутів: саме на таких територіях доцільно вкладати інвестиції в облаштування причалів, марин, кемпінгів та безпечних стоянок, а також у розвиток локальних туристичних сервісів [8].

З огляду на це, регіональна структура туристичних потоків слугує своєрідним індикатором ефективності розподілу ресурсів і планування туристичних продуктів. Для Дніпра це означає, що більш інтенсивне використання середньої та нижньої течії річки, де сконцентровані основні туристичні потоки, дозволить створити системні маршрути, які будуть відповідати запитам як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Розширення і стандартизація водних маршрутів у поєднанні з аналізом попиту та регіональної структури туристичних потоків стає базою для комплексного стратегічного розвитку водного туризму на Дніпрі, що включає не лише економічний ефект, але й підвищення привабливості регіону, збереження екологічного стану річки та створення стійкої системи рекреаційних послуг [45, с. 148-158].

Регіональну структуру туристичних потоків представимо у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Регіональна структура туристичних потоків

Регіон	Кількість обслугованих туристів, тис. осіб	Частка у загальноукраїнському показнику, %
Київ	750	20,0
Львівська область	620	17,4
Одеська область	500	10,0
Закарпатська область	400	8,0
Івано-Франківська область	350	7,0
Інші	1 880	37,6
Разом по Україні	5 500	100

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Дослідження регіональної структури туристичних потоків показує, що туристична активність в Україні розподіляється нерівномірно. Із загальної кількості 5 500 тис. обслугованих туристів значна частина припадає на кілька

найбільш розвинених і привабливих туристичних регіонів.

Лідируючу позицію займає Київ – 750 тис. осіб, що становить 20,0 % від загального показника. Такий результат є цілком логічним, оскільки столиця поєднує функції політичного, економічного, культурного та історичного центру країни. Розвинена інфраструктура, зручне транспортне сполучення, велика кількість пам'яток архітектури й культури, а також проведення ділових і міжнародних заходів забезпечують стабільний туристичний попит. Крім того, саме Київ часто є першим пунктом прибуття для іноземних відвідувачів.

Друге місце за обсягом туристів посідає Львівська область – 620 тис. осіб або 17,4 %. Регіон має стійку репутацію одного з найпривабливіших туристичних напрямів завдяки багатій культурній спадщині, самобутній архітектурі, активному фестивальному життю та географічній близькості до країн Європейського Союзу. Високий показник підтверджує сформований туристичний імідж області та її конкурентні позиції на ринку.

Одеська область обслуговує 500 тис. туристів, що дорівнює 10,0 % загального обсягу. Основою її туристичної спеціалізації є морський відпочинок, курортна інфраструктура та унікальна культурна атмосфера регіону. Незважаючи на вплив зовнішніх факторів, область продовжує зберігати помітну частку у загальнонаціональній структурі туристичних потоків.

Закарпатська та Івано-Франківська області забезпечують відповідно 8,0 % та 7,0 % туристичного потоку. Їхня привабливість зумовлена природними ресурсами, розвитком гірського, оздоровчого, етнографічного та екологічного туризму. Значну роль відіграє активний і сезонно різноманітний відпочинок, що підтримує стабільний інтерес туристів упродовж року.

Водночас найбільша частка припадає на категорію «Інші» – 37,6 %, або 1 880 тис. осіб. Це означає, що хоча основні туристичні потоки концентруються в провідних центрах, значна їх частина розподіляється між іншими регіонами держави. Така структура свідчить про потенціал для подальшого розвитку нових туристичних осередків і розширення географії туристичної діяльності [8].

Для більш комплексного оцінювання сегменту водного туризму проведемо

SWOT-аналіз у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

SWOT-аналіз розвитку водного туризму на Дніпрі

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Природна довжина та доступність Дніпра	Недостатня кількість обладнаних причалів та марин
Різноманітність ландшафтів та проток	Відсутність систематизованих офіційних маршрутів
Популярність активного відпочинку та спорту	Фрагментарна організація безпеки на маршрутах
Можливість інтеграції з культурними та історичними об’єктами	Нерівномірний розвиток прокату човнів та спорядження
Можливості (O)	Загрози (T)
Залучення іноземних туристів	Зростаючий антропогенний тиск на водні екосистеми
Розвиток багатоденних туристичних маршрутів	Несприятливі погодні умови та паводки
Впровадження системи безпеки та стандартизації маршрутів	Конкуренція з іншими регіонами водного туризму
Інвестиції у причали, прокат спорядження та маркетинг	Низька обізнаність потенційних туристів про водні маршрути

Джерело: сформовано автором на основі [45, с. 148-158]

Аналіз SWOT-матриці розвитку водного туризму на Дніпрі дозволяє більш детально окреслити ключові фактори, що впливають на поточний стан та перспективи галузі. Зокрема, сильні сторони регіону виступають основними драйверами попиту і формують конкурентну перевагу для розвитку туристичних маршрутів. Серед них перш за все варто виділити природну привабливість Дніпра: річка має велику протяжність, широку мережу приток, проток та заток, численні острови та плавні, які створюють ідеальні умови для організації як коротких денних прогулянок, так і багатоденних сплавів. Дніпро також поєднує можливості для активного відпочинку, включаючи байдаркові, каякові та яхтові маршрути, риболовлю, екотури і фототури, що робить його привабливим для різних категорій туристів – від сімей до спортивних груп та іноземних мандрівників [45, с. 148-158].

Водночас SWOT-аналіз виявляє й суттєві слабкі сторони, які обмежують масштабування та ефективність туристичних продуктів. Основними є

недостатня кількість обладнаних причалів і марин, обмежений доступ до прокату човнів і спорядження, фрагментарна система безпеки на водних маршрутах. Відсутність централізованої мережі служб порятунку та контролю за безпекою туристів ускладнює організацію масових турів та підвищує ризики для відпочивальників, що є значним бар'єром для розвитку комерційного водного туризму.

До загроз розвитку також слід віднести екологічний тиск на річку та її водозбірні території, пов'язаний із промисловим забрудненням, нерегульованим відпочинком і масовими заходами, що може знижувати привабливість території та обмежувати безпечне проведення туристичних маршрутів. Крім того, конкуренція з іншими регіонами України та закордонними напрямками створює необхідність формування унікальної пропозиції та активного маркетингу, щоб залучити як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Розвиток водного туризму на Дніпрі демонструє стабільні позитивні тенденції: зростання кількості внутрішніх та іноземних туристів, підвищення попиту на багатоденні маршрути, активний інтерес до прокату човнів та каяків. Для максимального використання потенціалу Дніпра слід комплексно підходити до розвитку інфраструктури: створювати офіційні маршрути з маркуванням, розвивати мережу причалів та марин, впроваджувати централізовані системи безпеки, а також проводити промоцію водного туризму серед внутрішніх та закордонних туристів [45, с. 148-158].

Отже, враховуючи існуючі дані та регіональні відмінності в попиті, прогноз на найближчі 3-5 років показує, що водний туризм може стати одним із провідних сегментів рекреації в Україні.

РОЗДІЛ 3.
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ

3.1. Напрями удосконалення інфраструктури та сервісного забезпечення водних туристичних маршрутів

Узагальнений аналіз стану водного туризму на річці Дніпро засвідчує: потенціал для розвитку цього виду активної рекреації в Україні є значним, але він реалізується лише частково через суттєві інфраструктурні та сервісні обмеження. Як наголошують українські дослідники, водний туризм – це не лише подолання визначених ділянок маршруту на човнах чи байдарках, а й складний туристичний продукт, що поєднує фізичну активність, пізнання природного середовища та організований відпочинок. Однак на практиці реалізація цього потенціалу унеможливлюється через відсутність системного підходу до планування та розвитку маршрутів. У сучасних умовах мережа водних маршрутів у межах Дніпра формується стихійно – окремими туристичними клубами, приватними операторами або навіть ентузіастами, що призводить до численних проблем із безпекою, стандартизацією та доступністю. Такий стан справ знижує привабливість водного туризму для широкого загалу туристів, особливо для тих, хто вперше планує подорож річкою або прагне пройти багатоденні маршрути. Колотуха О.В. [41, с. 63-68] зазначає, що відсутність чітко визначених трас унеможливлює ефективний контроль та організацію туристичних потоків, що суттєво обмежує розвиток галузі на національному рівні.

Однією з ключових проблем є відсутність класифікації маршрутів за рівнем складності, довжиною, характером гідрологічних умов та наявністю рекреаційних точок, що ускладнює підготовку туристів, організацію логістики та забезпечення безпеки. Там, де така класифікація існує – наприклад, у країнах Європи чи США, де застосовують міжнародні шкали складності річок – туристам простіше обирати маршрут відповідно до їхнього досвіду та фізичних

можливостей, що значно знижує ризики травматизму та аварійних ситуацій під час подорожей. Цей аспект є критичним не лише для безпеки, але й для формування довіри до водних маршрутів як повноцінного туристичного продукту: без чітких критеріїв та описів складності багато потенційних відвідувачів просто уникають участі у сплавах або обирають менш ризикові форми відпочинку [4].

Друга суттєва складова – інфраструктурна нерозвиненість мережі марин і причалів уздовж Дніпра. Сьогодні обладнані майданчики для швартування човнів, стоянок туристичних груп, обслуговування суден та баз відпочинку існують здебільшого поблизу великих міст – Києва, Дніпра, Черкас чи Херсона. Однак значна частина середньої та нижньої течії річки лишається без яких-небудь облаштованих точок для зупинок, що ускладнює організацію багатоденних маршрутів. Така фрагментарність створює логістичні проблеми: туристи змушені користуватися природними берегами, які часто не пристосовані для безпечного відпочинку, або попередньо узгоджувати місця стоянок, що знижує гнучкість планування поїздок і ускладнює групові сплави. Натомість досвід зарубіжних країн свідчить, що сучасні марини повинні виконувати не лише функцію швартування, але й надавати широкий спектр сервісів: технічне обслуговування човнів, харчування, прокат обладнання, навчальні програми з безпеки, місця для відпочинку і навіть розважальні заходи для сімей з дітьми, що суттєво підвищує привабливість маршруту для туристів різного віку та рівня досвіду. Це підтверджується дослідженнями у сфері розвитку марин як складових стійкого водного туризму, де підкреслюється роль розвинених сервісів і комплексних послуг у формуванні позитивного туристичного досвіду [40, с. 295-309].

Ще одним важливим бар’єром є нерівномірний розвиток сервісів прокату спорядження уздовж маршруту. Для багатьох туристів, особливо молоді чи сімейних груп, відсутність доступних пунктів прокату човнів, байдарок чи каяків суттєво обмежує можливість участі у водних подорожах. Маршрути, де такі сервіси відсутні протягом великих відрізків річки, зменшують загальну

доступність водного туризму і змушують мандрівників планувати транспортування власного обладнання, що підвищує витрати та створює додаткові організаційні складнощі. Відсутність єдиної інформаційної бази про пункти прокату, їх розташування, рівень сервісу та тарифи ускладнює планування та зменшує привабливість Дніпра як туристичного напрямку. Це підкреслює потребу не лише у розширенні мережі прокатних послуг, але й у створенні централізованих інформаційних ресурсів, доступних для туристів та туроператорів [21, с. 35].

Не менш важливим аспектом є безпека на водних маршрутах, що формується під впливом природних ризиків та недостатньої кількості обладнаних служб реагування. Природні перешкоди – течії, водяні пороги, підводні камені, зміни рівня води та погодні коливання – у поєднанні з відсутністю сучасних пунктів контролю та рятувальних служб створюють безліч потенційних загроз для мандрівників. Недостатній рівень інструктажу, низький рівень підготовки учасників та відсутність систем моніторингу збільшують ризик нещасних випадків і негативно впливають на репутацію водних маршрутів. Ці фактори змушують потенційних туристів, особливо закордонних, обирати інші, більш передбачувані напрямки відпочинку [46, с. 652-662].

Загалом, описані обмеження – фрагментарність маршрутів, нерозвинена інфраструктура марин і причалів, нерівномірний розвиток прокатних сервісів, недостатня цифровізація інформації та низький рівень безпеки – взаємопов’язані і взаємно посилюють один одного, перетворюючись на комплексний бар’єр для формування конкурентоспроможної туристичної дестинації на Дніпрі. Саме тому першочерговими напрямами роботи є систематизація та класифікація маршрутів, розвиток мережі марин і причалів, доступність прокату спорядження та цифрових сервісів, а також підвищення рівня безпеки на маршрутах. Ці напрями формують основу для стратегічного планування та визначення чітких пріоритетів у розвитку водного туризму як важливої складової туристичної індустрії України.

3.2. Розроблення стратегічних заходів щодо популяризації водного туризму

Виходячи з попереднього аналізу стану водного туризму на Дніпрі, можна констатувати, що його розвиток має значний потенціал для формування туристичної привабливості регіону та підвищення економічної активності на прибережних територіях. Проте ефективна реалізація цього потенціалу ускладнюється рядом системних проблем, які включають відсутність упорядкованих маршрутів, недостатньо розвинену інфраструктуру марин і причалів, нерівномірний розвиток сервісів прокату туристичного обладнання, обмежений доступ до цифрових інформаційних сервісів та низький рівень безпеки на водних шляхах. На думку українських та зарубіжних дослідників, таких як Колотуха О.В. [41, с. 63-68], Головня О. [4], Скаржаускене А. [46, с. 652-662], Мацюк О. [21, с. 35], ці обмеження взаємопов’язані і формують комплексний бар’єр для масового розвитку водного туризму, знижуючи привабливість річки як туристичної дестинації.

Систематизація та стандартизація маршрутів є однією з ключових умов розвитку водного туризму. Відсутність єдиної системи оцінки маршрутів за складністю, довжиною, рівнем небезпеки та наявністю рекреаційних точок обмежує можливості для планування подорожей і забезпечення безпеки туристів. Як відзначають Колотуха О.В. [41, с. 63-68] і Головня О. [4], упорядковані маршрути дозволяють визначати групи туристів за рівнем фізичної підготовки, організовувати багатоденні подорожі та інтегрувати різноманітні сервіси на шляху руху. Крім того, стандартизація маршрутів підвищує довіру туристів, оскільки забезпечує передбачуваність умов і дозволяє прогнозувати ризики на кожному етапі сплаву.

Розвиток інфраструктури марин і причалів є наступним важливим кроком. Сьогодні фрагментарна наявність марин обмежує зручність багатоденних маршрутів, змушує туристів шукати природні зони для стоянок і створює ризики для безпеки. За висновками Скаржаускене А., сучасні марини повинні

виконувати не лише функцію швартування, а й надавати комплексні послуги – технічне обслуговування суден, харчування, прокат обладнання, навчальні програми з безпеки та рекреаційні зони. Розвиток таких об'єктів стимулює економічну активність на прибережних територіях і створює умови для розвитку малого бізнесу в туристичній галузі.

Не менш важливим аспектом є забезпечення доступності прокатних сервісів. Відсутність системи оренди човнів, каяків та іншого туристичного обладнання ускладнює участь у водних подорожах для тих, хто не має власного спорядження. Як зазначають Мацюк О. [21, с. 35] та Колотуха О. [40, с. 295-309], створення централізованої бази даних про пункти прокату, стандартизація обладнання та контроль якості послуг сприятимуть підвищенню доступності водного туризму для широкої аудиторії. Особливо актуальним є розміщення прокатних пунктів у віддалених ділянках маршруту та інтеграція їх у партнерські мережі з туроператорами.

Цифровізація інформаційного забезпечення також є критичною складовою розвитку водного туризму. Відсутність сучасних GPS-карт, онлайн-платформ для планування маршрутів, інтегрованих систем відгуків і бронювання унеможливлює ефективне використання маршрутів і знижує інтерес туристів. Використання мобільних додатків і інтеграція цифрових сервісів дозволяє забезпечити доступ до актуальної інформації про стан річки, рівень води, наявність рекреаційних точок та сервісів прокату, а також підвищує оперативність реагування у надзвичайних ситуаціях.

Безпека на водних маршрутах залишається пріоритетним питанням. Природні фактори, такі як течії, водяні пороги, підводні перешкоди та зміни рівня води, у поєднанні з недостатньою кількістю рятувальних пунктів, знижують довіру до водного туризму і обмежують залучення нових учасників. Як зазначають українські дослідники, регулярний інструктаж туристів, підготовка провідників, встановлення рятувальних постів і інтеграція сучасних систем моніторингу значно підвищують рівень безпеки та дозволяють організовувати маршрути навіть для новачків [21, с. 35].

Для комплексного розвитку водного туризму на Дніпрі важливо інтегрувати інфраструктурні, сервісні, інформаційні та безпекові заходи, що забезпечать комфорт, доступність і надійність маршруту. Реалізація таких заходів сприятиме формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту, розвитку локального бізнесу, залученню внутрішніх і міжнародних туристів та підвищенню туристичної привабливості регіону. Узагальнимо ці заходи на рис. 3.1.

Рис. 3.2. Основні стратегічні заходи розвитку водного туризму на Дніпрі [21, 4, 40, 41]

Для відображення можливостей розвитку водного туризму на Дніпрі розглянемо туристичний маршрут, розрахований на 3 дні, який може бути використаний як базова модель для організації водних подорожей туристичними операторами у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Туристичний маршрут водного туризму на Дніпрі

День	Час	Етап маршруту	Зміст програми
День 1	08:00–09:00	Збір групи	Зустріч туристів, реєстрація учасників, знайомство з інструкторами
	09:00–10:00	Інструктаж	Техніка безпеки, ознайомлення з маршрутом, видача спорядження (байдарки, жилети, гермомішки)
	10:00–13:00	Початок сплаву	Сплав по Дніпру першою ділянкою маршруту, ознайомлення з природними ландшафтами
	13:00–14:00	Обід	Пікнік на березі річки
	14:00–17:00	Продовження маршруту	Сплав уздовж прибережних природних зон
	17:00–19:00	Табір	Розміщення у наметовому таборі, вечеря
	19:00–21:00	Відпочинок	Вечірня програма, спілкування біля багаття
День 2	08:00–09:00	Сніданок	Ранковий прийом їжі, підготовка до маршруту
	09:00–13:00	Сплав	Продовження подорожі, огляд природних ландшафтів
	13:00–14:00	Обід	Зупинка на березі, відпочинок
	14:00–17:00	Туристична програма	Відвідування природних або історичних об'єктів уздовж маршруту
	17:00–19:00	Табір	Встановлення наметів, приготування вечері
	19:00–21:00	Відпочинок	Туристичні ігри, спілкування
День 3	08:00–09:00	Сніданок	Підготовка до завершального етапу маршруту
	09:00–12:00	Фінальний сплав	Завершальна ділянка маршруту
	12:00–13:00	Прибуття	Прибуття до кінцевої точки маршруту
	13:00–14:00	Завершення туру	Підбиття підсумків, здача спорядження, від’їзд учасників

Джерело: сформовано автором

Запропонований маршрут є прикладом короткої водної подорожі, яка може бути організована туристичними операторами на Дніпрі. Такий формат подорожі дозволяє поєднати активний відпочинок, знайомство з природними ландшафтами та рекреаційні заходи. Крім того, подібні маршрути сприяють популяризації водного туризму серед широкої аудиторії туристів, включаючи

молодь, сімейні групи та початківців.

З метою визначення економічної доцільності організації триденного водного туристичного маршруту на Дніпрі проведено розрахунок його орієнтовної вартості на одну особу, що враховує основні статті витрат та подано в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок вартості туристичного маршруту водного туризму на Дніпрі (на 1 особу)

№	Стаття витрат	Вартість, грн
1	Оренда спорядження (байдарка, жилет, гермомішок, весло)	900
2	Послуги інструктора та супровід	800
3	Харчування (3 дні)	900
4	Трансфер (до місця початку та з кінцевої точки)	400
5	Організаційні витрати	300
6	Собівартість туру	3300
7	Прибуток туроператора (20–30%)	700–1000
8	Загальна вартість туру	4000–4300

Джерело: прораховано автором

Запропонований розрахунок вартості туристичного маршруту є орієнтовним і базується на середньоринкових цінах на послуги водного туризму в Україні. До структури витрат включено основні складові організації туру: оренду необхідного спорядження, оплату праці інструкторів, забезпечення харчування, транспортне обслуговування та організаційні витрати.

Встановлений рівень рентабельності (20–30%) відповідає практиці діяльності туристичних операторів і дозволяє забезпечити покриття ризиків, розвиток матеріально-технічної бази та отримання прибутку. Загальна вартість туру є доступною для широкого кола споживачів і може варіюватися залежно від рівня сервісу, складності маршруту, кількості учасників та додаткових послуг.

Отже, реалізація зазначених стратегічних заходів дозволить комплексно розвивати водний туризм на Дніпрі, підвищити безпеку, комфорт і доступність маршрутів, інтегрувати локальні сервіси та бізнес у туристичну екосистему, а також ефективно популяризувати регіон як привабливу водну дестинацію на внутрішньому та міжнародному рівнях. Такий підхід сприятиме не лише розвитку туристичної галузі, але й економічному зростанню прибережних громад та формуванню сталого і конкурентоспроможного туристичного продукту України.

3.3. Оцінка очікуваного впливу реалізації запропонованих заходів на соціально-економічний розвиток територій

Розвиток водного туризму на Дніпрі є не лише інструментом підвищення туристичної привабливості регіону, а й потужним чинником соціально-економічного та екологічного розвитку. Правильно організовані водні маршрути сприяють формуванню позитивного іміджу територій, стимулюють внутрішній туризм та залучають іноземних відвідувачів, що, в свою чергу, створює нові джерела доходу для місцевих громад. При цьому водний туризм не обмежується тільки розважальною функцією: він формує інфраструктурні кластери, підтримує розвиток малого та середнього бізнесу, створює робочі місця та підвищує зайнятість населення у прибережних районах. [48]

Запровадження класифікації та стандартизації маршрутів дозволяє підвищити безпеку подорожей і забезпечує чітку навігацію для туристів різного рівня підготовки. Розвиток марин, причалів та інших інфраструктурних об’єктів сприяє комфортному перебуванню туристів, одночасно стимулюючи розвиток суміжних галузей: харчування, розважальних послуг, прокату спорядження та транспортних послуг. У свою чергу, створення сучасних сервісів прокату дозволяє забезпечити доступність туристичних послуг навіть для тих відвідувачів, які не мають власного човна або каяка, що робить водний туризм більш інклюзивним і привабливим для широкого кола людей.

Цифровізація маршрутів і інформаційне забезпечення через мобільні додатки або інтерактивні портали дає змогу туристам отримувати актуальні дані про стан води, прогноз погоди, наявність точок прокату, марин і рекреаційних зон. Це підвищує ефективність планування подорожей, зменшує ризики і підвищує довіру до регіону як до безпечної дестинації. Маркетингові заходи та просування регіону на внутрішньому та міжнародному ринках дозволяють підвищити впізнаваність Дніпра як водної туристичної дестинації, що, в свою чергу, сприяє зростанню туристичних потоків, збільшенню доходів місцевих громад та залученню інвестицій у розвиток територій [46, с. 652-662].

Маркетингові заходи та просування регіону на внутрішньому та міжнародному ринках дозволяють підвищити впізнаваність Дніпра як водної туристичної дестинації, що, у свою чергу, сприяє зростанню туристичних потоків і формуванню позитивного іміджу України як країни з потужним природно-рекреаційним потенціалом. Це також створює передумови для залучення інвестицій у розвиток інфраструктури та впровадження інноваційних підходів до організації водного туризму, що підвищує його конкурентоспроможність на міжнародному ринку туристичних послуг.

Додатково системний розвиток водного туризму на Дніпрі сприятиме формуванню сталих туристичних кластерів, які об’єднуватимуть природні, інфраструктурні та сервісні ресурси в єдину ефективну рекреаційну систему.

Крім того, комплексний підхід до розвитку водного туризму забезпечить збереження природних екосистем басейну Дніпра та сприятиме впровадженню екологічно відповідального використання водних ресурсів у туристичній діяльності.

Кожен із цих заходів економічно обґрунтовується в табл. 3.3, де здійснюється комплексна оцінка інвестиційних витрат, потенційного доходу від їх реалізації, а також визначається мультиплікативний ефект для місцевої економіки, що проявляється у створенні нових робочих місць, розвитку малого бізнесу та збільшенні податкових надходжень. Окрім цього, враховуються додаткові соціальні та екологічні переваги, зокрема підвищення якості життя

місцевого населення, розвиток рекреаційної інфраструктури та збереження природного середовища.

Таблиця 3.3

Економічне обґрунтування стратегічних заходів розвитку водного туризму на Дніпрі

Заходи	Інвестиції, млн грн	Очікуваний річний дохід, млн грн	Мультиплікативний ефект на місцеву економіку	Соціальні ефекти
Класифікація та стандартизація маршрутів	5	15	Створення додаткових робочих місць для гідів, інструкторів; стимулювання попиту на прокат та транспортні послуги	Підвищення безпеки туристів, розвиток професійного гідного обслуговування
Розвиток інфраструктури марин і причалів	80	120	Підвищення доходів малого та середнього бізнесу на узбережжі, розвиток харчування, прокату, транспорту	Покращення комфортності та доступності для туристів; створення близько 250 р.м.
Розвиток сервісів прокату спорядження	15	40	Стимулювання місцевого виробництва та продажу обладнання; розвиток партнерських мереж	Зниження бар'єрів для участі у водних подорожах, популяризація здорового способу життя
Підвищення рівня безпеки на маршрутах	20	0,5	Підвищення довіри туристів, збільшення числа повторних поїздок; зниження витрат на аварійні ситуації	Зниження ризику травматизму, підвищення престижу регіону як безпечної дестинації
Інформаційне забезпечення та цифрові сервіси	10	5	Створення нових IT-послуг, онлайн-платформ; розвиток цифрового туризму	Легкий доступ до інформації, покращення планування маршрутів, інтеграція локального бізнесу
Маркетинг і просування	8	25	Підвищення туристичного потоку, зростання доходів готелів, кафе та розважальних послуг	Збільшення впізнаваності регіону, залучення внутрішніх та іноземних туристів

Джерело: сформовано автором на основі [46, с. 652-662]

Ключовим джерелом економічного зростання в контексті розвитку водного туризму на Дніпрі стане комплексне вдосконалення інфраструктури та сервісів, які забезпечують не лише прямі доходи для місцевих підприємців та операторів туризму, а й створюють потужний мультиплікативний ефект для економіки регіону. Розвиток марин, причалів, пунктів прокату, харчування та розважальних зон стимулює активізацію малого і середнього бізнесу, відкриває нові робочі місця та сприяє зростанню зайнятості населення, що особливо важливо для прибережних громад, де економіка часто залежить від сезонного туризму [48].

Паралельно, впровадження цифрових платформ і систематизація маршрутів значно підвищують ефективність використання наявних ресурсів. Туристи отримують доступ до актуальної інформації про стан води, рівень небезпеки, наявність обладнання та рекреаційних точок, що дозволяє більш раціонально планувати подорожі та зменшує ймовірність аварійних ситуацій. Це не лише підвищує безпеку та рівень довіри до регіону, але й оптимізує витрати операторів туризму, зменшуючи непотрібні логістичні та адміністративні витрати.

Маркетингові заходи відіграють не менш важливу роль: активне просування регіону через соціальні мережі, участь у виставках і туристичних форумах, співпраця з блогерами та лідерами думок стимулює попит і привертає нових відвідувачів. Зростання туристичних потоків підвищує завантаженість місцевих підприємств і сервісів, збільшує надходження до місцевих бюджетів, а також створює додаткові можливості для інвестицій у розвиток територій.

У довгостроковій перспективі це сприяє формуванню сталого туристичного бренду регіону, який асоціюється з безпечним, сучасним та екологічно орієнтованим відпочинком. Водночас підвищується рівень конкурентоспроможності внутрішнього туристичного продукту, що дозволяє ефективніше конкурувати як на національному, так і на міжнародному ринку туристичних послуг.

Для більш точного прогнозу розвитку водного туризму на Дніпрі прогнозні

показники на 2027 рік представимо у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Прогноз очікуваного впливу заходів розвитку водного туризму на Дніпрі до 2027 року

Показник	2024 рік (база)	2025 рік	2026 рік	2027 рік (прогноз)
Кількість туристів на маршрутах, тис. осіб	120	150	185	230
Надходження до місцевих бюджетів від туристичної діяльності, млн грн	45	60	80	110
Кількість нових робочих місць у туристичній сфері	120	180	230	320
Кількість облаштованих марин і причалів	15	20	27	35
Кількість прокатних пунктів (човни, каяки, спорядження)	12	18	25	32
Рівень безпеки (кількість інцидентів на маршрутах, випадки травматизму)	35	28	20	12
Впізнаваність регіону як водної дестинації (за опитуваннями, % позитивних оцінок)	40	52	65	80

Джерело: сформовано автором на основі [46, 8]

Отже, реалізація запропонованих заходів створює передумови для системного та довгострокового підвищення економічної й соціальної ефективності водного туризму на Дніпрі та його протоках. Йдеться не лише про зростання кількості туристів, а про формування цілісної туристичної екосистеми, у якій інфраструктура, сервіс, безпека та інформаційне забезпечення працюють як єдиний механізм. Саме комплексність підходу дозволяє забезпечити стійкий результат, а не короткостроковий ефект окремих ініціатив.

Очікувані результати охоплюють кілька взаємопов’язаних напрямів. Збільшення туристичних потоків стимулюватиме розвиток малого та середнього бізнесу у прибережних громадах — це стосується сфери харчування, прокату спорядження, готельного господарства, екскурсійного супроводу, транспортних і сервісних послуг. Зростання попиту сприятиме появі нових підприємницьких ініціатив, розширенню існуючих закладів та підвищенню конкуренції, що позитивно вплине на якість обслуговування. У свою чергу, це забезпечить додаткові надходження до місцевих бюджетів через податкові платежі, що дозволить громадам інвестувати у розвиток соціальної інфраструктури —

благоустрій територій, оновлення рекреаційних зон, покращення транспортної доступності та комунальних послуг.

Впровадження цифрових сервісів і стандартизованих маршрутів стане важливим кроком до підвищення прозорості та зручності туристичного продукту. Наявність інтерактивних карт, мобільних додатків із інформацією про складність маршрутів, погодні умови, місця зупинок і сервісні об’єкти дозволить туристам краще планувати подорожі, оптимізувати витрати та зменшити ризики. Це також сприятиме підвищенню рівня безпеки на воді, адже систематизована інформація й чітка класифікація маршрутів мінімізують ймовірність аварійних ситуацій. Паралельно стандартизація створює передумови для інтеграції маршрутів у національні та міжнародні туристичні продукти, що підвищує конкурентоспроможність регіону.

За прогнозними розрахунками на 2027 рік, комплексна реалізація запропонованої стратегії може забезпечити зростання туристичних потоків приблизно на 90 % порівняно з базовим 2024 роком. Така динаміка означатиме суттєве збільшення доходів місцевих бюджетів, розширення зайнятості населення та активізацію інвестиційної діяльності в прибережних районах.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сучасного стану водного туризму на Дніпрі та його протоках можна зробити кілька ключових висновків, які мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку регіонального туристичного потенціалу. По-перше, водний туризм на Дніпрі має значний природно-рекреаційний потенціал, що обумовлюється наявністю протяжної річкової мережі, мальовничих берегів, унікальних ландшафтів та історико-культурних об’єктів уздовж річки. Проте цей потенціал наразі використовується фрагментарно, що пояснюється обмеженою розвитістю інфраструктури, відсутністю стандартизованих маршрутів та сервісів, а також недостатньою інформаційною підтримкою туристів.

По-друге, аналіз класифікації та організації водних маршрутів показав, що відсутність чіткої системи оцінки складності, довжини та рівня небезпеки маршрутів створює ризики для туристів і знижує привабливість Дніпра як туристичної дестинації. На практиці маршрути формуються локально, часто на базі ініціатив туристичних клубів чи приватних операторів, що унеможливлює їх стандартизацію та інтеграцію у загальну туристичну мережу. Це потребує розробки національної системи класифікації водних маршрутів із чіткими критеріями для різних категорій туристів та впровадження електронних карт з актуальною інформацією про маршрути, причали та рекреаційні точки.

По-третє, дослідження показало, що інфраструктура марин, причалів та пунктів прокату спорядження на Дніпрі є недостатньо розвиненою та нерівномірно розташованою. Багато ділянок середньої та нижньої течії річки лишаються без облаштованих стоянок і сервісних об’єктів, що обмежує можливості для багатоденних подорожей та комфортного відпочинку туристів. Відсутність централізованої інформаційної системи про наявні сервіси створює додаткові логістичні складнощі, збільшує витрати туристів і підвищує ризики для їхньої безпеки.

По-четверте, соціально-економічний аналіз показав, що розвиток водного туризму на Дніпрі здатен створювати значний мультиплікативний ефект для

місцевих громад. Інвестиції у розвиток марин, причалів, прокату спорядження та цифрових сервісів підвищують доходи малих та середніх підприємств, створюють нові робочі місця, стимулюють розвиток транспортної та сервісної інфраструктури і сприяють залученню туристів не лише з інших регіонів України, а й з-за кордону. Окрім прямого економічного ефекту, впровадження сучасних систем безпеки, цифрових платформ та стандартизованих маршрутів підвищує загальну якість туристичного продукту та формує сталий позитивний імідж регіону.

На основі проведеного аналізу сформовано пропозиції щодо стратегічного розвитку водного туризму на Дніпрі та його протоках. Передусім, необхідно впровадити систему класифікації маршрутів за рівнем складності, довжиною та небезпекою, забезпечивши її інтеграцію у сучасні цифрові платформи, що дозволить туристам планувати подорожі безпечно і ефективно. Другим пріоритетом є розвиток інфраструктури марин та причалів із базовим набором сервісів, включаючи воду, електропостачання, санітарні вузли, пункти харчування, інформаційні стенди та місця для відпочинку. Це створить умови для комфортного перебування туристів і стимулюватиме розвиток малого бізнесу на прибережних територіях.

Третім напрямом є централізація та стандартизація прокату спорядження з інтеграцією у партнерські мережі з туроператорами, що забезпечить доступність послуг для туристів без власних човнів і каяків та знизить фінансові та логістичні бар’єри. Четвертим пріоритетом є підвищення рівня безпеки на маршрутах через облаштування рятувальних постів, проведення інструктажів, використання систем GPS та мобільних додатків для моніторингу гідрологічних і погодних умов.

Також важливим є розвиток інформаційного забезпечення та цифрових сервісів. Створення спеціалізованих порталів і мобільних додатків з актуальною інформацією про маршрути, пункти прокату, причали та сервіси дозволить оптимізувати витрати туристів, підвищити якість обслуговування та забезпечить оперативне реагування на надзвичайні ситуації. Не менш значущим є

комплексний маркетинг та популяризація водного туризму через участь у виставках і форумах, цифрові кампанії, співпрацю з блогерами та створення мультимедійних путівників, що формуватиме позитивний імідж Дніпра як привабливої туристичної дестинації.

Впровадження запропонованих заходів забезпечить комплексне підвищення економічної та соціальної ефективності водного туризму на Дніпрі, збільшить туристичні потоки, підвищить доходи місцевих громад, сприятиме розвитку малого бізнесу, створенню нових робочих місць та покращенню інфраструктури. Водночас стандартизація маршрутів та цифровізація сервісів забезпечить безпеку туристів і дозволить інтегрувати українські маршрути у міжнародний туристичний простір, що має стратегічне значення для економічного розвитку регіону та підвищення конкурентоспроможності України як туристичної дестинації.

Таким чином, стратегія розвитку водного туризму на Дніпрі та його протоках повинна поєднувати інфраструктурні, сервісні, інформаційні та маркетингові заходи, що дозволить створити сталу, безпечну та привабливу систему водних маршрутів із високим соціально-економічним ефектом для регіонів, що розташовані вздовж річки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко О. С. Організація туристичної діяльності: конспект лекцій. Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2022. 144 с.

2. Бабій А. Види туризму. Основні формати та їх переваги. Страхова компанія VUSO. URL: https://vuso.ua/blog/stati/yaki-buvayut-vidi-turizmu-jihni-perevagi-ta-nedoliki. (дата звернення 11.01.2026)

3. Безкровний О. В. Туризм і рекреація в Україні у воєнний та повоєнний час: збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 28 червня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. 196 с.

4. Головня О. Особливості водного туризму та проходження маршруту по воді. Економіка та суспільство. 2024. № 62. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-3 (дата звернення 11.01.2026)

5. Грабовський Ю.А Скалій О.В Скалій Т.В. Водний туризм та особливості його організації. Спортивний туризм. URL: https://tourlib.net/books_ukr/grabovsky62.htm. (дата звернення 11.01.2026)

6. Григор О. О. та ін. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: 23–24 березня 2023 року. Черкаси: ЧДТУ, 2023. 177 с.

7. Гаврилко-Каганець Л. П. Туристично-рекреаційний потенціал регіону в кризових умовах господарювання. Ужгород, 2024. 216 с.

8. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ . (дата звернення 14.01.2026)

9. Державне агентство розвитку туризму України. URL: https://www.tourism.gov.ua/ . (дата звернення 4.01.2026)

10. Джинджоян В.В., Горожанкіна Н.А., Бойко З.В. Основи туризмознавства : навчальний посібник. Київ: Видавець ФО-П Піча Ю.В., 2022. 246 с.

11. Документ про розвиток. Миколаївська Міська Рада. URL: https://paperzz.com/doc/7984675/document?utm_source . (дата звернення

10.01.2026).

12. Долинська О. О., Шоробур І. М., Долинський Є. В. «Потенціал зеленого туризму в досягненні сталого соціально-економічного розвитку сільських територій України». Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica et Recreatio. 2025, № 3, С. 125–133.

13. Єрко А.В Мельнійчук М.М Єрко І.В. Конструктивно-географічні засади організації спортивнооздоровчого туризму Волинської області : монографія. Луцьк : ПП Іванюк, 2023. 212 с.

14. Єрмаков В., Сарнавський С., Помаз Ю. Водні об’єкти Полтавської області як рекреаційно-туристичний ресурс та умови його використання. Adaptive Management Theory and Practice Economics. 2025. Т. 20, № 40. URL: https://doi.org/10.33296/2707-0654-20(40)-09. (дата звернення 17.01.2026)

15. Koroma N. Tourism and recreation in rural areas: problem of cluster approach. Constructive geography and rational use of natural resources. 2022. Vol. 2, no. 2. P. 11–18. URL: https://doi.org/10.17721/2786-4561.2022.2.2-2/13 (дата звернення 7.01.2026)

16. Кифяк В.Ф. Класифікація видів туристичної та екскурсійної діяльності. Організація туристичної діяльності в Україні. URL: https://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_3.htm. (дата звернення 17.01.2026)

17. Колотуха О.В. Водний туризм. Спортивний туризм та активна рекреація. URL: https://geohub.org.ua/node/835?utm_source (дата звернення 18.01.2026)

18. Мельник Д., Антоненко В., Хуткий В. Туристичний потенціал замкового туризму в Подільсько-Буковинському туристичному кластері. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. 2021. Т. 4, № 2. С. 163–180

19. Мальська М., Паньків Н. Туристично-ресурсний потенціал території: підручник. Київ: Видавець ФОП Піча Ю. В., 2022. 534 с.

20. Мальська М.П та ін. Водний туризм: національний та міжнародний

досвід. Матеріали наукової конференції з міжнародною участю. Львів: ФОП Корпан Б. І., 2021. 84 с.

21. Милько І., Сак Т., Савчук Я. Інноваційні маркетингові підходи в туризмі. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2023. № 4. С. 166–173.

22. Мацюк О. Ю. Водний туризм України: сучасний стан та перспективи розвитку. Херсон: ХДУ, 2022. 66 с.

23. Павліха Н. та ін. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 211 с.

24. Податкові надходження від туризму зросли на третину: за перше півріччя 2025 року індустрія сплатила більше півтора мільярда гривень. Державне агентство розвитку туризму України. URL: https://www.tourism.gov.ua/blog/podatkovi-nadhodzhennya-vid-turizmu-zrosli-na-tretinu-za-pershe-pivrichchya-2025-roku-industriya-splatila-bilshe-pivtora-milyarda-griven?utm_source . (дата звернення 23.01.2026)

25. Про затвердження Типового положення про організацію безпечних маршрутів для пішохідного, велосипедного, водного туризму : Наказ М-ва молоді та спорту України від 02.01.2024 № 14. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0301-24#Text. (дата звернення 23.01.2026)

26. Прокат рафтів, пакрафтів та байдарок для бурхливої води 2025 рік. URL: https://www.watergid.club/prokat-chovniv-ta-sporyadzhennya/prokat-raftiv-i-pakraftiv/?utm_source . (дата звернення 24.01.2026)

27. Розвиток туристичної галузі та посилення міжнародної співпраці. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: https://mindev.gov.ua/news/rozvytok-turystychnoi-haluzi-ta-posylennia-mizhnarodnoi-spivpratsi?utm_source . (дата звернення 25.01.2026)

28. Саковська О. Вплив рекреаційної діяльності на розвиток туристичних дестинацій. Економіка та суспільство. 2023. № 52. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-9 (дата звернення 25.01.2026)

29. Солодкий В. Розвиток ІТ-кластерів в Україні та їх значення у відбудові економіки України. Економіка та суспільство. 2025. № 72. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-75 (дата звернення 25.01.2026)

30. Сокол Т. Г., Кузьменко Н. Г. Туризм в Україні в часи війни – втрати та шляхи адаптації. Стратегії економічного розвитку. 2024. URL: https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2024/paper/viewPaper/2474 . (дата звернення 26.01.2026)

31. Туризм в Україні відновлюється: у 2024 році зібрали рекордні 273 мільйони гривень. borg.expert - медіа-портал про борги та банкрутство. URL: https://borgexpert.com/news/turyzm-v-ukraini-vidnovliuietsia-u-2024-rotsi-zibraly-rekordni-273-miljony-hryven . (дата звернення 26.01.2026)

32. Туристичні можливості уздовж Дніпра та водні масиви. Паспорт області. URL: https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/dnipropetrovshina/pasport-oblasti?utm_source . (дата звернення 26.01.2026)

33. У 2024 році туристична сфера України принесла в бюджет майже 3 млрд грн. Державне агентство розвитку туризму України. URL: https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2024-turistichna-sfera-ukrayini-prinesla-v-byudzhet-mayzhe-3-mlrd-grn?utm_source . (дата звернення 27.01.2026)

34. Щука Г. Нішевий туризм: концептуальні питання. Нішеві види туризму. 2024. С. 8-44. URL: https://doi.org/10.58423/978-617-8143299/8-44. (дата звернення 27.01.2026)

35. Pandyaswargo A. H., Onoda H., Nagata K. Tourism development and sustainability of water resources in coastal and marine tourism. Sustainability. 2021. Vol. 13, no. 9. Article 4917. URL: https://doi.org/10.3390/su13094917 (дата звернення 27.01.2026)

36. Mandić A., Mrnjavac Ž. Tourism and water resources: challenges of sustainable management in tourism destinations. Journal of Sustainable Tourism. 2022. Vol. 30, no. 6. P. 1285–1302. URL: https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1873557 (дата звернення 28.01.2026)

37. Boat rental service in Kyiv Oblast, Ukraine. Business Data Provider.

URL: https://www.poidata.io/report/boat-rental-service/ukraine/kyiv-oblast?utm_source . (дата звернення 28.01.2026)

38. But T., Korniienko O., But I. Methodological approaches to assessing tourism potential. Management and Business, 2023. 1(2), C. 280-295.

39. Gedin M. The history of the organization of excursion activities in Ukraine. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Історія, економіка, філософія. 2023. No. 26. P. 87-99. URL: https://doi.org/10.32589/2412-9321.26.2021.269931 . (дата звернення 28.01.2026)

40. Kolotukha O. et. al. Geographic assessment of obstacles on European rivers for water sports tourism. Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2023. Vol. 32, no. 2. P. 295-309. URL: https://doi.org/10.15421/112328 . (дата звернення 28.01.2026)

41. Kolotukha O. Active types of tourism and recreation: terminological discourse. Constructive geography and rational use of natural resources. 2024. No. 4. P. 63-68. URL: https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.4.special-9/19 . (дата звернення 29.01.2026)

42. List Of Boat rental services in Ukraine. SmartScraper. URL: https://rentechdigital.com/smartscraper/business-report-details/list-of-boat-rental-services-in-ukraine?utm_source . (дата звернення 29.01.2026)

43. Livak P. E., Poluhin Y. V., Steshyts A. V. Active recreation: types and varieties of active tourism and their essence. Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). 2022. No. 7(152). P. 79-83. URL: https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2022.7(152).19 . (дата звернення 29.01.2026)

44. Kolotukha O., Kovalchuk I., Humeniuk V. Geographic assessment of obstacles on European rivers for water sports tourism. Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2023. Vol. 32, no. 2. P. 295–309. URL: https://doi.org/10.15421/112328 (дата звернення 29.01.2026)

45. Skaržauskienė A., Labanauskaitė D., Timonina-Mickevičienė A. Development of Marina Services in the Context of Sustainable Water and Coastal Tourism. Knowledge. 2022. Vol. 2, no. 4. P. 652-662. URL: https://doi.org/10.3390/knowledge2040037 . (дата звернення 31.01.2026)

46. Lewandowicz E. Indicators of Geographic Potential and Business Opportunities for the Development of Active Tourism: Kayaking in Poland. Sustainability. 2022. Vol. 14, no. 17. Article 10872. URL: https://doi.org/10.3390/su141710872 (дата звернення 31.01.2026)

47. Ricart S., Villar-Navascués R., Reyes M., Rico-Amorós A. Water–tourism nexus research in the Mediterranean in the past two decades: a systematic literature review. International Journal of Water Resources Development. 2024. Vol. 40, no. 1. P. 57–83. URL: https://doi.org/10.1080/07900627.2023.2207686 (дата звернення 31.01.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Національний університет харчових технологій
Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу
Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ТА ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

12 березня 2026 року, м. Київ

КИЇВ 2026

УДК 338.48:339.923:061.1ЄС(477)

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол №9 від 24 березня 2026 р.)

Євроінтеграційні процеси в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі України: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції (12 березня 2026 р.). Київ: НУБіП України. 2026. 258 с.

Редакційна колегія:

Мельниченко С. В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та туризму НУБіП України
Козловський Є. В. – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму НУБіП України
Олюніна С. Л. – викладач кафедри готельно-ресторанної справи та туризму НУБіП України

У збірнику тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції висвітлюються результати наукових досліджень студентської молоді з питань, присвячених євроінтеграційним процесам у сфері готельно-ресторанного та туристичного бізнесу України. У матеріалах розглядаються виклики та перспективи адаптації галузі туризму в умовах євроінтеграції, інноваційні технології в закладах HoReCa, туристичне країнознавство, організація дозвілля молоді.

Конференція проводиться з метою посилення профорієнтаційної роботи із залучення активної шкільної молоді до навчання в НУБіП України, посилення наукової складової підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» і «Магістр», оприлюднення результатів їх дослідницької роботи, підвищення ефективності, якості наукових досліджень, обміну досвідом і представлення результатів науково-дослідної діяльності, обговорення дискусійних питань та визначення пріоритетів подальшого розвитку науки.
Видання розраховане для здобувачів вищої освіти, дослідників, викладачів, суб'єктів підприємницької діяльності.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з точкою зору автора.

© Колектив авторів, 2026
© НУБіП України, 2026

ЙОВЕНКО Ярослава	МЕНЕДЖМЕНТ ТУРИЗМУ: СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА КРАЇНОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ	51
КАТУГІН Олексій	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЕФЕКТ	53
КИРИЧЕНКО Катерина	РОЗВИТОК ВЕЛОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	55
КИРПИЧ Ольвія	ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ТУРИСТИЧНОГО ОПЕРАТОРА (НА ПРИКЛАДІ JOIN UP!)	57
КОВАЛЬЧУК Дар'я	ТУРИЗМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	59
КОВТУН Яна	РОЗВИТОК ВЕЛОТУРИЗМУ ЯК НАПРЯМУ АКТИВНОГО ВІДПОЧИНКУ В УКРАЇНІ	61
КОЗИРЕНКО Анна	РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ПОСТКОНФЛІКТНЕ ВІДНОВЛЕННЯ	63
КУЧЕРЯВИЙ Віталій	РОЛЬ СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ У ФОРМУВАННІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ МАЛОГО БІЗНЕСУ НА СЕЛІ	65
KUCHERIAVYI Andrii	RECREATIONAL ACTIVITIES AS A DRIVER OF TOURISM DESTINATION DEVELOPMENT	67
МАССЕЛЬ Юрій	ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ	69
НЕМИКІНА Марія	СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНОГО РИНКУ	71
ОДНОКІННА Дарія	ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	73
ОРЛОВА Іванна	AGILE-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМИ КОМПАНІЯМИ	75
ПЕНТЮК Максим	МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ	77
ПЕТРІВСЬКА Софія	ГАСТРОНОМІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ	79
ПІЩАНА Софія	РОЗВИТОК ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ	81
ПОВЗУН Марія	АНТАРКТИДА ЯК ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ: ПОТЕНЦІАЛ ТА РИЗИКИ	83
ПОМА Вікторія	КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ У ФОРМУВАННІ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МІСТ УКРАЇНИ	85
ПОПОВА Поліна	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	87
РАДЧЕНКО Вікторія	ВИКОРИСТАННЯ ФЕСТИВАЛЬНОГО РУХУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ	89
САВЕЛЬЄВА Тетяна	РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	91
САХЕШВІЛІ Владислава	СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ – ПЕРСПЕКТИВНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	94

РОЗВИТОК ВОДНОГО ТУРИЗМУ НА ДНІПРІ ТА ЙОГО ПРОТОКАХ

ПІЩАНА Софія,
здобувачка освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності «Туризм та рекреація»,
НУБіП України, м. Київ

Водний туризм є одним із перспективних і доступних видів активного туризму, що поєднує рекреаційні, спортивні, екологічні та пізнавальні функції. В Україні важливу роль у його розвитку відіграє річка Дніпро — найбільша водна артерія країни, яка має значний природний, ландшафтний та рекреаційний потенціал. В умовах зростання попиту на внутрішній туризм водний туризм дедалі частіше розглядається як інструмент активізації туристичної діяльності та сталого розвитку прибережних територій.

Дніпро як головна водна артерія держави має значну протяжність, різноманітний гідрологічний режим та мальовничі ландшафти, що робить його привабливим для круїзного, байдаркового, каякового, риболовного та сімейного туризму. Важливу роль у розвитку водного туризму відіграють також притоки Дніпра – Десна, Псел, Ворскла, Тетерів, Самара, Інгулець та інші, які характеризуються меншою інтенсивністю судноплавства, більш збереженим природним середовищем і можливістю організації водних маршрутів різного рівня складності [1].

Водний туризм на цих річках сприяє активізації внутрішнього туристичного попиту, розвитку сільського зеленого туризму, створенню додаткових джерел доходів для місцевих громад, а також популяризації природної та культурної спадщини регіонів. Водночас розвиток водного туризму стримується низкою проблем, серед яких недостатній рівень туристичної та транспортної інфраструктури, обмежена кількість облаштованих причалів і пунктів старту маршрутів, екологічні загрози, сезонність, а також питання безпеки, що особливо актуалізуються в умовах воєнних обмежень та трансформації туристичних потоків.

Попри наявний потенціал, розвиток водного туризму на Дніпрі та його протоках стримується низкою проблем. Серед основних чинників – недостатній рівень розвитку туристичної та транспортної інфраструктури, обмежена кількість облаштованих причалів і стоянок для маломірних суден, фрагментарність водних туристичних маршрутів, а також відсутність єдиної національної стратегії розвитку водного туризму як складової туристичної політики держави.

З метою узагальнення основних характеристик водного туризму на Дніпрі та його притоках доцільно подати порівняльну характеристику водних об'єктів, основних видів туристичної діяльності та рівня їх туристичного потенціалу (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика водного туризму на Дніпрі та його притоках

Водний об'єкт	Основні види водного туризму	Характеристика маршрутів	Туристичний потенціал
Дніпро	Круїзний, байдарковий, каяковий, риболовний	Великі плеса, переважно спокійна течія, водосховища	Високий
Десна	Байдарковий, екологічний, сімейний	Природні ландшафти, повільна течія, низький рівень антропогенного навантаження	Високий
Псел	Активний, спортивний	Звивиста річка, різна складність ділянок	Середній
Ворскла	Байдарковий, рекреаційний	Мальовничі береги, мілководні ділянки	Середній
Тетерів	Активний, екологічний	Кам'янисті береги, швидша течія	Середній
Самара	Байдарковий, риболовний	Спокійна течія, природні заплавні території	Середній

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Подальший розвиток водного туризму доцільно пов'язувати зі створенням комплексних водних туристичних маршрутів на Дніпрі та його протоках, розвитком маломірного судноплавства, інтеграцією водного туризму з іншими видами туризму (екологічним, сільським, гастрономічним) та включенням водного туризму до стратегій сталого розвитку територіальних громад і регіонів.

Таким чином, Дніпро та його притоки формують потужну основу для розвитку водного туризму в Україні, поєднуючи значний природно-рекреаційний потенціал із можливістю диверсифікації туристичного продукту. Розвиток цього напряму сприятиме підвищенню туристичної привабливості регіонів, активізації внутрішніх туристичних потоків та соціально-економічному розвитку місцевих громад.

Подальше зростання водного туризму потребує комплексного підходу, що включає модернізацію інфраструктури, забезпечення безпеки туристів, збереження водних екосистем і врахування сучасних викликів, зокрема воєнних обмежень та змін у поведінці споживачів туристичних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головня О. Особливості водного туризму та проходження маршруту по воді. Економіка та суспільство. 2024. № 62.
2. Водні походи: топ-маршрути України та світу. URL: https://shambala.com.ua/vodnye-pokhody-topovye-marshruty-ukrainy-i-mira

Науковий керівник: к. е. н., доцент Кудінова І.П.